ružomberský magazín

VO VOĽBÁCH
TO MOŽNO EŠTE SKÚSIM

ISSN 2585-7916
9 772585 791000 08

august 2019, ročník 3, číslo 8, cena 0,70 €
www.rmagazin.sk

DOBRÝ ANJEL VRACIA NÁDEJ A DÔSTOJNOSŤ.

DOBRÝ ANJEL pomáha každý mesiac trom tisícom rodín s deťmi, v ktorých má rodič alebo dieťa rakovinu, alebo má dieťa inú závažnú diagnózu a rodina sa v dôsledku nej dostala do finančnej núdze.

Rodiny odporúča 1640 lekárov po celom Slovensku. Počas náročného obdobia liečby je pomoc od iných nevyhnutná.

ĎAKUJEME!

TRI PILIERE DOBRÉHO ANJELA

1. pomáha PRAVIDELNE MESAČNE - darcovia prispievajú každý mesiac a celá suma vyzbieraná v jednom mesiaci sa prerozdelí nasledujúci mesiac.

2. pomáha ADRESNE: každý darca získa prístup do svojho online konta, kde vidí, komu presne pomohol.

3. príspevky preposiela DO POSLEDNÉHO CENTU, nič si z nich neberie, chod organizácie je financovaný z iných zdrojov.

STAŇTE SA DOBRÝM ANJELOM NA WWW.DOBRYANJEL.SK

OBSAH

Spravodajstvo
Trestne stíhajú bývalého zamestnanca mesta. Zrejme spreneveril desaťtisíce eur 4

Téma
Všetci primátorovi muži 8

Rozhovor
Ľutujem, že som po voľbách v roku 2010 nenechal prerátať hlasy 12

Reportáž
V detstve liezli po skalách a kúpali sa v Revúcej 16

Šport
Keď v cieli odpadne, vie, že bežal najlepšie ako mohol 32

Ružomberský magazín, 8/2019, ročník III., mesačník, 22. 8. 2019
Adresa redakcie: Madačova 1/A, 034 01 Ružomberok
Email: redakcia@rmagazin.sk
Web: www.rmagazin.sk
Telefón: +421 918 813 185
Šéfredaktor: Peter Kravčák
Editor: Imrich Gazda
Redaktorky: Anna Šenkeríková, Nikola Marhefková, Anna Zábojníková
Dizajn, grafika, web: Marek Hasák, www.marekhasak.com
Titulná strana: Michal Slašťan. Autor fotky: Jaroslav Moravčík
Vydavateľ: R PRESS, s. r. o., Madačova 1/A, 034 01, Ružomberok, IČO: 51 058 316
Redakčná rada: Boris Kudlička (čestný predseda), Norbert Gašaj (predseda), Ján Benčík, Robert Chmúra, Mário Kučerka, Ján Kuráň, Fedor Poloni, Alžbeta Rajtková, Ivan Rončák
Tlač: Petit Press, a. s.
Registračné čísla: EV 5573/17, ISSN: 2585-7916
Uzávierka: 16. 8. 2019 © R PRESS, s. r. o.
Autorské práva má vydavateľ. Bez písomného súhlasu vydavateľa je zakázané akékoľvek použitie časti alebo celého diela, najmä rozširovanie, rozmnožovanie akýmkoľvek spôsobom, mechanickým alebo elektronickým, v slovenskom alebo akomkoľvek inom jazyku.

EDITORIÁL

Milí čitatelia,

spomínate si ešte na svoje prázdninové leto z detských čias? Na partiu nerozlučných kamarátov, s ktorými ste vyvádzali mnohé huncútstva? Či na dobroty zo záhrady starých rodičov, ktorým ste na pár dní vniesli do domu veselosť a detský smiech?

Hoci sme dnes už o niečo starší, leto má stále rovnakú príchuť.

Horúce a dlhé dni nám však ubúdajú a my sa čoskoro opäť vrhneme do kolotoča, ktorý prinesie viac povinností a o niečo menej oddychových dní. Pevne veríme, že ste si počas leta našli čas nielen na relax, ale hlavne na svojich najbližších.

A hoci aj my v redakcii sme si dopriali zopár voľnejších dní, nezabudli sme na vás, našich čitateľov. V najnovšom čísle sme si posvietili na viaceré vážnejšie témy, no opäť vám predstavíme i úspechy ľudí žijúcich v dolnom Liptove.

Neobišli sme problém s narastajúcim počtom medveďov. Predstavíme vám, kto všetko stojí za primátorovými rozhodnutiami. Pýtali sme sa, ako sa žije obyvateľom Podskál a zisťovali sme aj to, ako sa vyrába obľúbené ľadové osviežení všakovakých príchutí.

O politike sme sa rozprávali s bývalým primátorom a čoskoro aj oficiálne dôchodcom Michalom Slašťanom. A zoznámili sme sa aj s talentovanou umelkyňou, ktorá uspela na pohovore pre Google.

Okrem zaujímavých článkov prichádzame aj s novinkou. Časopis, ktorý práve listujete, od tohto čísla dostanete vo všetkých novinových stánkoch v meste.

Príjemné čítanie vám želá

Anna Zábojníková

Trestne stíhajú bývalého zamestnanca mesta. Zrejme spreneveril desaťtisíce eur

Text: Peter Kravčák Foto: Kompostáreň sa nachádza v Bielom Potoku v lokalite Biela Púť. Zdroj: Autor

Z účtov príspevkovej organizácie Komunálne služby mesta Ružomberok zmizli desiatky tisíc eur. Prípadom sa už zaoberá kriminálka.

Hlavný kontrolór mesta podal začiatkom júla trestné oznámenie na neznámeho páchateľa. Dôvodom je zmiznutie 75-tisíc eur z účtu príspevkovej organizácie, ktorú zriadilo mesto Ružomberok. Viaceré zdroje nám potvrdili, že podozrivým je bývalý riaditeľ Martin Kralovenský.

„Môžem potvrdiť, že z účtu príspevkovej organizácie Komunálne služby mesta Ružomberok bolo vybratých 75-tisíc eur, ktoré neboli následne vyúčtované," uviedol pre Ružomberský magazín hlavný kontrolór Vladimír Trnovský.

Spreneverené peniaze

Príspevková organizácia Komunálne služby mesta Ružomberok vznikla 1. januára tohto roku. Jej úlohou bolo prevádzkovať novú kompostáreň v hodnote dva milióny eur, ktorú mesto postavilo vďaka prostriedkom z eurofondov.

Keďže išlo o príspevkovú organizáciu, všetky peniaze, ktoré mala na prevádzku, dostala ako príspevok od mesta. „Podľa mojich vedomostí ide len o peniaze určené na prevádzku kompostárne," reagoval Trnovský na otázku, či vie aj o iných zmiznutých mestských peniazoch.

„Ide o prevádzkové peniaze, ktoré podľa schváleného rozpočtu posiela mesto na účet spoločnosti ako zriaďovateľ. Nejedná sa teda o finančné prostriedky grantu na stavbu kompostárne," doplnil hovorca primátora Viktor Mydlo.

Trestné oznámenie hlavného kontrolóra v tejto veci nie je jediné. „Príspevková organizácia Komunálne služby mesta Ružomberok, zastúpená Ing. Jozefom Bašárym, dočasne menovaným riaditeľom spoločnosti, taktiež podala dňa 17. júla 2019 trestné oznámenie v predmetnej veci na Okresnú prokuratúru Ružomberok," uviedol Mydlo.

Prípad vyšetruje polícia

Agendu novovznikajúcej kompostárne mal od leta minulého roku na starosti zamestnanec mestského úradu Martin Kralovenský.

Na jeseň mesto vyhlásilo na miesto riaditeľa príspevkovej organizácie potrebné výberové konanie. „Prihlásili sa dvaja uchádzači, z toho jeden

nesplnil podmienky," informoval poslancov o výsledku výberového konania v decembri 2018 prednosta mestského úradu Marián Šeršík. Víťazom, a k 1. januáru novým riaditeľom, sa teda stal druhý uchádzač – Martin Kralovenský.

„Celkový príspevok pre rok 2019 bude 200-tisíc eur, ale keďže ide o prvý rok, ešte nevieme presne, koľko budeme potrebovať. O rok už budeme múdrejší," informoval poslancov vlani v októbri Kralovenský o rozpočte kompostárne na nasledujúci rok.

V priebehu niekoľkých júlových dní ale niekto z účtu vybral a nezaúčtoval 75-tisíc eur. Podľa zriaďovacej listiny za hospodárenie a činnosť príspevkovej organizácie zodpovedá riaditeľ. Má tiež právo disponovať s peniazmi.

Riaditeľ spoločnosti Martin Kralovenský bol krátko po incidente odvolaný z funkcie. „Môžeme potvrdiť, že menovaný bol dňa 11. júla 2019 odvolaný z funkcie riaditeľa príspevkovej organizácie. Mesto bude ďalej uplatňovať všetky zákonné možnosti pre vymoženie pohľadávky v trestnom konaní," skonštatoval hovorca primátora Viktor Mydlo.

Trestné stíhanie v tejto veci nám potvrdila aj polícia. „Vzhľadom na prebiehajúce vyšetrovanie viac informácií nie je možné momentálne k tejto trestnej veci poskytnúť," uviedla hovorkyňa Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Žiline Jana Balogová.

Podľa informácií Ružomberského magazínu nejde o jediný známy prípad podozrenia zo sprenevery peňazí voči bývalému riaditeľovi Komunálnych služieb mesta Ružomberok.

Na pozadie a okolnosti zmiznutých peňazí sme sa chceli spýtať aj samotného Kralovenského. Redakcii sa s ním však do uzávierky nepodarilo spojiť, telefón mal vypnutý. Podľa našich zdrojov je momentálne na liečení psychologického charakteru, ktoré má súvis aj so zmiznutými peniazmi.

Radnica už koncom júla vyhlásila nové výberové konanie na pozíciu riaditeľa príspevkovej organizácie. Nový človek by mal nastúpiť 1. októbra.

stručne

- Poslanci schválili zámer mesta požiadať o úver zo Štátneho fondu rozvoja bývania. Dôvodom je plán výstavby nájomnej bytovky v Baničnom na križovatke ulíc Cesta do Tehelne – Pod Skalami.
- Dve bytovky po väčšinovej dotácii z rovnakého zdroja by chcelo mesto postaviť aj na Plavisku. Pozemky za približne 430-tisíc tu získalo od Technických služieb výmenou za dopravné stroje.
- Poslanci odobrili návrh mesta požiadať o grant vo výške 2,3 miliónov eur na stavbu dvoch nájomných bytoviek na ulici Žigmunda Silbigera. Nových 36 bytov by malo v prípade úspechu slúžiť marginalizovanej rómskej komunite, ktorej je grant adresovaný.
- Mesto naplánovalo a prostredníctvom viceprimátora J. Bednárika sa zaviazalo, že do júna 2020 ukončí verejné obstarávanie na dodávateľov komunálnych služieb pre mesto.
- Po predraženej zákazke na rekonštrukciu Horskej ulice a Hrabovskej nádrže odhalil hlavný kontrolór predražené obstarávanie na revitalizáciu Parku Š. N. Hýroša. Podľa neho sa tu minulo navyše 8-tisíc až 9-tisíc eur. Za všetky menované investičné akcie bol zodpovedný vedúci oddelenia investícií Pavol Dobrodej, ktorý už na mestskom úrade nepracuje.
- Poslanci schválili uznesenie, v ktorom žiadajú naspäť sprísniť Územný plán mesta v časti o ochrane životného prostredia. Primátor toto uznesenie vetoval s tým, že sprísnenie treba viac premyslieť a pripraviť. Materiál predloží do zastupiteľstva v septembri.

Medveď, ktorého mali odstreliť, sa vytratil

Text: Imrich Gazda Foto: Medveď nafotený v júni tohto roku v lokalite Liptovskej Lúžnej. Zdroj – medvede.sk/R. Rigg

Počas uplynulých dvadsiatich rokov v okrese Ružomberok medvede zranili deväť osôb, pričom k poslednému útoku došlo v roku 2015. Usmrtený nebol nikto.

Počas jarných a letných mesiacov sme na webe Ružomberského magazínu viackrát informovali o medvedích návštevách v meste.

„Situácia s medveďmi v Ružomberku je už neúnosná," vyhlásil v polovici júla vo videu zverejnenom na sociálnej sieti primátor Igor Čombor. „Nie je normálne, aby sa v civilizovanom svete takýto problém neustále zväčšoval," zdôraznil Čombor, ktorý listom oslovil ministra životného prostredia Lászlóa Sólymosa so žiadosťou o stretnutie a pomoc pri riešení problému.

Do uzávierky tohto vydania však ku stretnutiu kvôli pracovnej zaneprázdnenosti ministra nedošlo. „Máme veľký záujem stretnúť sa s ministrom v čo najkratšom čase, pretože situácia s medveďmi v našom regióne si vyžaduje cielené a dlhodobé riešenie," potvrdil pretrvávajúci záujem o stretnutie hovorca primátora Viktor Mydlo.

Povolený odstrel sa neuskutočnil

Ešte v júli Štátna ochrana prírody na základe sťažností obyvateľov a požiadavke TANAP-u, do ktorého patria aj Chočské vrchy s Čebraťou, povolila odstrel medveďa prichádzajúceho do ružomberskej časti Malé Tatry.

„Ochranári medveďa, ktorý chodil do Malých Tatier, dokonca označili oranžovou farbou, aby nedošlo k omylu. Stratil plachosť a nereagoval už ani na plašenie a trúbenie autami," uviedol Ján Kerdík, predseda Poľovníckeho združenia Likava – Choč, ktoré malo odstrel zabezpečiť.

Povolenie platilo od 18. júla do 18. augusta. „Za ten čas sme mali medveďa vystopovať a streliť. Avšak ďalej ako 350 metrov od obydlí. Medveď sa však stratil. Už sme ho viac nedohľadali ani nikto nehlásil jeho prítomnosť. Podľa nás sa presunul za úrodou niekde inde," konštatoval Kerdík.

Ak by sa medveď opäť objavil a začal schádzať k ľudským obydliam, poľovníci by ho už bez nového povolenia nemohli zastreliť.

Na povolenku čakajú aj mestské lesy

Na povolenie usmrtiť medveďa, ktorý patrí medzi zákonom chránené zvieratá, čakajú aj Mestské lesy Ružomberok. Spoločnosť obhospodaruje 7 000 hektárov, na ktorých podľa riaditeľa Milana Šlávku evidujú približne 25 medveďov. Na celom území Slovenska je ich podľa ochranárov asi 1 200.

Správa Národného parku Veľká Fatra ešte začiatkom leta vypracovala sta-

novisko, v ktorom navrhla vyhovieť ružomberským Mestským lesom a vydať výnimku na ulovenie medveďa.

„Stanovisko Správy Národného parku Veľká Fatra bolo odôvodnené evidenciou početných škôd na ovocných stromoch, včelstvách a hospodárskych zvieratách, ktoré boli komisionálne prešetrené a taktiež evidovanými častými stretmi medveďa s obyvateľmi Ružomberka a jemu prislúchajúcich mestských častí. Všetko v období dvoch posledných rokov," informovala Štátna ochrana prírody, ktorá si ale dodnes stanovisko Správy Národného parku Veľká Fatra neosvojila a finálne povolenie na odstrel nevydala.

„Zrejme čakajú na konečný počet žiadostí, aby sa vedeli rozhodnúť. V každom prípade ovocie už dozrieva a je predpoklad, že medvede, ktoré sa chodia kŕmiť do záhrad a k obydliam, svoju snahu zintenzívnia práve v nadchádzajúcich týždňoch," domnieva sa riaditeľ Šlávka.

Zastrelia jedného, prídu iní

Štátna ochrana prírody vysvetľuje, že Ružomberok je obklopený viacerými pohoriami, medzi ktorými zver migruje. Zvlášť citeľné je to napríklad v období medvedej ruje (máj – júl), kedy medvedice s mladými a menšie medvede hľadajú v blízkosti ľudských obydlí bezpečnejšie prostredie pred väčšími medveďmi.

Ministerstvo životného prostredia zdôraznilo, že medveď dokáže za potravou migrovať desiatky kilometrov, čo komplikuje každé tvrdenie o premnožení medveďov v tej či onej lokalite.

Podľa odborníkov je potrebné venovať pozornosť najmä hlavnému dôvodu jeho migrácie – vysokohodnotnej a ľahko dostupnej, aj keď neprirodzenej potrave. „Práve rekreačná oblasť Hrabovo patrí medzi lokality, ktorá je pre medvede atraktívna, keďže zvieratá sem láka ľahko dostupná potrava v podobe odpadkov z reštaurácií," uviedol pre Ružomberský magazín hovorca ministerstva Tomáš Ferenčák.

„Preto je potrebné, aby na lokalitách ako sú Klačno, Baničné, Ž. Silbigera, Malé Tatry, Hrabovo a iné lokality, ktoré sa nachádzajú blízko lesa, boli zabezpečené odpadové koše tak, aby sa divá zver do nich nedostala," apelujú ochranári.

Za 20 rokov medvede zranili deväť ľudí

Názory ministerstva a ochranárov potvrdzuje aj škótsky zoológ Robin Rigg, ktorý dlhodobo žije na Slovensku, kde sa venuje výskumu medveďov. „Ak kontajnery s odpadom zostanú ľahko dostupné, úle budú nechránené elektrickým oplotkom, ovocie zostane nezozbierané a kompost sa bude povaľovať na okraji lesa, je len otázkou času, kedy sa objaví ďalší medveď," vysvetlil zoológ Rigg.

„Len napísať list a žiadať o odstrel je neadekvátna reakcia na vzniknutú situáciu. Potrebné sú komplexné riešenia – zabezpečenie odpadkových košov, informovanie občanov, ako postupovať, aby medvede nelákali ku obydliam či spolupráca s prírodovedcami," vymenúva Rigg.

Ružomberskému magazínu poskytol aj štatistiku, ktorú vypracoval s kolegom z organizácie Slovak Wildlife Society: počas uplynulých dvadsiatich rokov v okrese Ružomberok medvede zranili deväť osôb, pričom k poslednému útoku došlo v roku 2015.

„Ani jedna zo zranených osôb – išlo najmä o poľovníkov, hubárov a lesných pracovníkov – nebola usmrtená," zdôraznil odborník.

Len pre porovnanie, zo štatistík, ktoré nám poskytla krajská policajná hovorkyňa Jana Balogová vyplýva, že len medzi rokmi 2010 – 2018 došlo na cestách ružomberského okresu k 1282 dopravným nehodám. Zahynulo pri nich 46 osôb, 129 bolo zranených ľahko a 416 ťažko.

Všetci primátorovi muži

Text: Imrich Gazda Foto: Primátor a jeho muži. Zľava poradca pre ekonomiku Ľuboš Chmelár, primátor Igor Čombor, poradca pre dopravu Tomáš Mišovič a hovorca Viktor Mydlo. Zdroj: Anna Zábojníková

Prišli z komerčnej sféry. Tvrdia, že samospráva je pre nich zaujímavou profesijnou výzvou a práca na ružomberskom mestskom úrade ich baví. Rozprávali sme sa s najbližšími spolupracovníkmi primátora Igora Čombora.

Je pondelok ráno a na radnici sa začína pracovný týždeň. Za primátorom Igorom Čomborom prichádzajú viceprimátori Michal Lazár a Ján Bednárik, prednosta mestského úradu Marián Šeršík a hlavný kontrolór Vladimír Trnovský.

Okrem vedenia mesta nesmú na pravidelnej plánovacej porade chýbať ešte ďalší štyria ľudia: asistent primátora Michal Praženica, poradca pre ekonomiku a financie Ľuboš Chmelár, poradca pre dopravu a infraštruktúru Tomáš Mišovič a hovorca Viktor Mydlo.

A hoci Čombor v júni vymenoval dvadsaťčlenný poradný zbor, práve spomenutá štvorka tvorí jeho najbližší tím, ktorému načúva.

„Na každého politika majú jeho poradcovia veľký vplyv. A pokiaľ nemajú, vybral si zlých poradcov. Lebo načo sú vám poradcovia, ktorí na vás vplyv nemajú?“ povedal pred časom v rozhovore pre Denník N bývalý poradca premiérky Ivety Radičovej a neskôr prezidenta Andreja Kisku Rado Baťo, ktorý najnovšie radí predsedovi Spolu Miroslavovi Beblavému.

Kto sú ľudia, ktorí stoja pri primátorovi Čomborovi? Odkiaľ prišli, čo je náplňou ich práce a aký vplyv majú na svojho šéfa?

Šedá eminencia

V primátorskom krídle na prvom poschodí mestského úradu nás víta dvojmetrová chlapina. Michal Praženica je zo zmienenej štvorice pri primátorovi najdlhšie. Keďže počas prvého funkčného obdobia bol nielen Čomborovým asistentom, ale aj hovorcom a poradcom, mnohí ho považovali (a stále považujú) za najvplyvnejšiu postavu na radnici.

„S Igorom Čomborom ma v roku 2014 zoznámil jeden z mojich solventných klientov. Dovtedy som ho osobne nepoznal,“ hovorí Praženica, ktorý po skončení vysokej školy začal podnikať v oblasti online marketingu a reklamných kampaní.

Pôvodným zadaním bolo spropagovať vtedy ešte len primátorského kandidáta Čombora medzi mladšími ročníkmi. No v priebehu niekoľkých

týždňov sa z neho stal šéf celého volebného tímu. „Bola to pre mňa zaujímavá výzva, keďže dovtedy som politické kampane nerobil," priznáva.

Asi mesiac po voľbách sa primátor ozval Praženicovi znova a ponúkol mu predĺženie spolupráce na celé funkčné obdobie. Spočiatku mal na starosti najmä komunikáciu s verejnosťou, ale časom sa začal stále viac venovať rôznym projektom, najmä eurofondom.

„Dovolím si povedať, že mám podiel minimálne na polovici peňazí, ktoré sa nám podarilo získať od EÚ. Na druhej strane priznávam, že komunikáciu s médiami som zanedbával, jednoducho, neostával mi na ňu čas," vysvetľuje Praženica. „Aj v súčasnosti mám rozpracované projekty, ktoré by mestu mohli priniesť šesť miliónov eur."

Vzápätí si pochvaľuje, že komunikáciu už má na starosti Viktor Mydlo a že do poradného tímu pribudli noví ľudia. „Vďaka tomu mám väčšiu autonómiu, takže sa popri projektoch môžem sústrediť na vyhľadávanie ďalších príležitostí, ktoré môžu napomôcť rozvoju mestu. Napríklad dnes som mal stretnutie s developerom, ktorý chce v Ružomberku postaviť novú bytovku. Ukázal som mu internát Ikar, ktorý síce patrí Žilinskej univerzity, ale keďže sa poznám s vedením, tak viem zariadiť, aby išli s nami do spolupráce. Rovnako viem pomôcť s pozemkami pod Ikarom, ktoré univerzite nepatria," hovorí sebavedomo Praženica.

Jeho hlavnou agendou je však projekt „inteligentného mesta" (tzv. smart city) s pracovným názvom Ružomberok 2.0. V rámci neho by malo byť modernizované odpadové hospodárstvo, osvetlenie, vyriešená parkovacia politika aj verejná doprava.

Tieto témy Praženicu zjavne bavia – spomína skúsenosti zo Švédska či Slovinska, uvádza názvy rôznych úspešných konceptov, sype rôzne čísla a parametre. „V rámci svojho súkromného podnikania často chodievam do zahraničia, sledujem, ako to tam funguje, a aktuálne trendy sa snažím prinášať do nášho mesta. Okrem toho, že tým urobíme život Ružomberčanov komfortnejším, ušetríme státisíce eur, ktoré môžeme využiť inde."

„Igor Čombor je človek, ktorý vždy veľa počúva, ale nakoniec sa rozhodne sám. Jeho výhodou je, že má obrovskú sieť kontaktov."

Tomáš Mišovič, poradca primátora

Na otázku, koľko času mu zaberá práca pre mesto a koľko jeho súkromný biznis, s úsmevom odpovedá: „Mestu sa venujem dopoludnia a popoludní svojmu biznisu." Potom už o čosi vážnejšie dodáva: „Primátor mi povedal, že môžem svoje aktivity riešiť natoľko, aby tým neutrpeli moje pracovné povinnosti." To, že si ho pri sebe nechal aj v druhom funkčnom období, je podľa neho dôkazom, že svoju prácu robí dobre.

Primátorov hlas

Najznámejším členom Čomborovho tímu je zrejme Viktor Mydlo. Napokon, komunikáciu s médiami a verejnosťou má v náplni svojej práce.

Funkciu hovorcu primátora síce zastáva len od začiatku tohto roku, no vo verejnej sfére sa pohybuje už od vysokoškolských čias. Ako študent Katolíckej univerzity v Ružomberku sa angažoval v akademickom senáte aj v študentskom Pulz rádiu, neskôr pracoval v martinskom Rádiu Rebeca a internetovom Rádiu YTB, kde spolupracoval so známymi youtubermi ako sú Expl0ited či Moma.

Keď pred komunálnymi voľbami v roku 2014 začal moderovať Čomborove mítingy, v zákulisí sa hovorilo o tom, že v prípade jeho víťazstva sa stane hovorcom mesta alebo šéfom nového ružomberského rádia či mestskej televízie. Nestalo sa a Mydlo odišiel pracovať do Veľkej Británie.

Pred voľbami v roku 2018 sa rozhodol po druhýkrát vstúpiť do tej istej rieky. „Dlho

Zľava asistent Michal Praženica, primátor Igor Čombor a poradca Tomáš Mišovič počas tlačovej konferencie k výstavbe diaľnice v roku 2018. Foto – Peter Kravčák

som to zvažoval. Na rozdiel od predchádzajúcich volieb sme sa ale s primátorom dohodli, že v prípade jeho úspechu sa budem podieľať na komunikačnej politike mesta," hovorí Mydlo, ktorý spravuje aj mestský Facebook a Instagram.

„Na sociálnych sieťach presadzujem princíp maximálnej otvorenosti, pretože ľudia si zaslúžia mať informácie o svojom meste," zdôrazňuje a vzápätí pridáva ďalšiu zo zásad svojej komunikácie – úprimnosť.

„Aj keď o meste a jeho vedení by som mal písať vždy len pozitívne, zverejnil som už niekoľko statusov, v ktorých som verejne priznal veci, ktoré sme nezvládli úplne ideálne," hovorí Mydlo, podľa ktorého majú na mestskom Facebooku či Instagrame svoj priestor aj kritici. Tvrdí, že na rozdiel od iných kritické príspevky nevymazáva.

„Máme dobre nastavený filter na zachytávanie vulgarizmov. Takéto komentáre sa pod statusmi ani neobjavia. A pokiaľ niekto píše hlúposti, je to jeho problém a ostatní užívatelia mu to dajú primerane najavo. Jednoducho, hlúposť sa nedá vymazať," konštatuje hovorca.

Kritik diaľničiarov

Už niekoľko rokov sa na tlačových konferenciách venovaných výstavbe D1 a R1 po Čomborovom boku objavuje nenápadný muž – Tomáš Mišovič je od roku 2015 poradcom primátora pre dopravu a infraštruktúru.

Hoci vyrastal na Orave a v Dolnom Kubíne žije dodnes, k Ružomberku mal od mala živý vzťah. „Pravidelne som tu prichádzal ku starým rodičom, neskôr v rámci svojej podnikateľskej činnosti," spomína Mišovič, ktorý sa cez developerské aktivity dostal až k problematike cestnej infraštruktúry.

Keď sa v októbri 2016 stal generálnym riaditeľom Národnej diaľničnej spoločnosti (NDS) Juraj Valent, Mišovič sa stal riaditeľom oddelenia prípravy. Na svojom mieste sa ale dlho neohrial. V roku, kedy sa na čele NDS z politických dôvodov vystriedali až štyria generálni riaditelia, sa Valent musel zbaliť už po troch mesiacoch. A s ním aj jeho manažment.

Kvôli obrovskej fluktuácii ľudí dnes NDS podľa Mišoviča chýba odborné zázemie. „Mnohým veciam nerozumejú, ani nechcú rozumieť. Hlavný cieľ, ktorým je výstavba diaľnic a rýchlostných ciest, neraz ustupuje rôznym postranným záujmom," kritizuje Mišovič, ktorý bol v roku 2017 spolu s Čomborom a primátorom Banskej Bystrice Jánom Noskom motorom vzniku Iniciatívy stredné Slovensko bojujúcej za urýchlené dobudovanie cestnej infraštruktúry.

Začiatkom roka 2018 začal Mišovič pracovať aj pre Úrad Banskobystrického samosprávneho kraja, kde takmer rok viedol odbor dopravy. Kvôli odlišným pohľadom na riešenie niektorých záležitostí však vo februári tohto roku z Bystrice odišiel a opäť naplno pracuje pre ružomberského primátora.

„Igor Čombor je človek, ktorý vždy veľa počúva, ale nakoniec sa rozhodne sám. Jeho výhodou je, že má obrovskú sieť kontaktov," hodnotí Mišovič svojho nadriadeného, s ktorým sa uprostred prázdnin opäť postavil pred médiá, aby spoločne varovali, že pre Ružomberok kľúčový diaľničný úsek Hubová – Ivachnová nebude dokončený v plánovanom termíne, teda do júna 2022.

Na naše slová, že primátor síce môže na problémy súvisiace s diaľnicou poukazovať, ale priamy dosah na ich riešenie nemá, Mišovič reaguje nesúhlasným krútením hlavou. „Aj na tieto veci môže mať vplyv, ale je to mravenčia práca, ktorá si vyžaduje veľkú dávku trpezlivosti," tvrdí a ako príklad uvádza diaľničiarmi nedávno ohlásené zmierňujúce opatrenia v Ružomberku a niektorých dolnoliptovských obciach, ako sú zelená vlna či protihlukové steny.

„NDS to síce odkomunikovala spôsobom, akoby to bol prejav jej dobrej vôle, ale v skutočnosti ide o riešenia, ktoré by sa určite nezrealizovali, keby sme nehájili svoje práva v rôznych konaniach a netrvali na týchto podmienkach," konštatuje Mišovič.

Ekonomický svetobežník

Najstarším, aj keď služobne najmladším členom Čomborovho tímu je ekonomický odborník Ľuboš Chmelár. Aj keď na mestskom úrade začal pracovať len v tomto roku, s primátorom sa pozná už od roku 2010.

„Zoznámili sme sa na aukcii cenných obrazov, kde som zastupoval svojho vtedajšieho zamestnávateľa," hovorí rodák z Topoľčian, ktorý žije v Chorvátskom Grobe. „Do Ružomberka chodím na týždňovky," smeje sa a opisuje svoje cesty naprieč Slovenskom, ktoré

si podľa vlastných slov veľmi užíva. „Expremiér Mečiar nebol ďaleko od pravdy, keď vyhlásil, že naša krajina by mohla byť druhým Švajčiarskom. Ja k tomu dodávam len toľko, že to by sme ale museli mať väčšie šťastie na tých, ktorí to tu spravujú."

Počas svojho rozprávania sa opakovane vracia k svojim zážitkom a skúsenostiam z privátnej komerčnej sféry, v ktorej pôsobil celé štvrťstoročie. Ako 25-ročný odišiel v roku 1993 do Moskvy, kde dva roky hájil finančné záujmy spoločnosti PPF Group vtedy ešte nie veľmi známeho českého podnikateľa Petra Kellnera.

Pre Kellnera a jeho niekdajšieho obchodného partnera Igora Ledeckého neskôr pracoval aj v ďalších kútoch sveta. Niekoľko mesiacov tiež figuroval v spoločnosti HYZA podnikateľa a súčasného českého premiéra Andreja Babiša.

„Myslím, že za tých dvadsaťpäť rokov som v privátnom sektore urobil dobrú kariéru," spokojne konštatuje Chmelár. Čo ho potom priviedlo z veľkého biznisu do malého mesta? Odpovedá, že dôvodov je niekoľko.

Po dlhých rokoch bol už unavený z nekompromisnej korporátnej sféry. Zasiahol ho aj konfliktný rozchod Kellnera s Ledeckým či sklamanie z ročného pôsobenia v štátnom podniku Závodisko. „Musel som tam čeliť rôznym nečestným záujmom a tlakom, stal som sa nepohodlným a tak sa ma zbavili," ponúka svoje videnie veci.

Keď mu to nevyšlo v štátnom sektore, rozhodol sa prijať ponuku z ružomberskej samosprávy. „Keďže viem veľmi dobre čítať čísla a zmluvy, dostal som zadanie pozrieť sa na všetky mestské podniky. Nastavil som jednotný reporting a snažím sa metodicky usmerňovať orgány jednotlivých spoločností," hovorí o svojej prvej veľkej úlohe na radnici.

K nej pred časom pribudla príprava novej verejnej súťaže na poskytovateľa mestskej hromadnej dopravy, keďže zmluva so spoločnosťou Arriva na konci roka končí. Keďže ide o významný kontrakt, ktorý sa týka nielen mestskej kasy, ale všetkých obyvateľov, pracuje na nej spolu s Mišovičom aj Praženicom.

„Nečakajte, že zmeníme celé mesto, ale postupnými krokmi, na ktoré máme bohaté skúsenosti, ho chceme posunúť vpred," uzatvára svoje rozprávanie Chmelár.

Kto sú primátorovi muži

Ľuboš Chmelár je poradca primátora pre ekonomiku a investície. Narodil sa v roku 1968 v Topoľčanoch. Vyštudoval Vysokú školu ekonomickú. Pôsobil v komerčnej sfére v spoločnostiach Eastfield Group a PPF Group.

Tomáš Mišovič je poradca primátora pre dopravu a infraštruktúru. Narodil sa v roku 1981 v Tvrdošíne. Vyštudoval SOŠ Liptovský Hrádok, titul MBA získal na College of New York v Prahe. Pôsobil ako vedúci prípravy a poradca generálneho riaditeľa NDS a riaditeľ odboru dopravy, cestnej infraštruktúry a investícií Banskobystrického samosprávneho kraja.

Viktor Mydlo je hovorca primátora. Narodil sa v roku 1990 v Ružomberku. Po štúdiu na Katolíckej univerzite v Ružomberku pôsobil v Rádiu Liptov, neskôr v Rádiu Rebeca a internetovom Rádiu YTB. V rokoch 2016 – 2019 žil v Spojenom kráľovstve, kde pracoval v detenčnom centre pre mladistvých.

Michal Praženica je asistent primátora. Narodil sa v roku 1989 v Ružomberku. Vyštudoval priemyselné inžinierstvo na Žilinskej univerzite. Počas štúdia podnikal v IT sektore a pôsobil ako prezident medzinárodnej študentskej neziskovej organizácie IAESTE. Po skončení vysokej školy začal podnikať v zahraničí.

Ľutujem, že som po voľbách v roku 2010 nenechal prerátať hlasy

Bývalý primátor, dlhoročný mestský a krajský poslanec a riaditeľ mestských lesov odchádza do dôchodku. S Michalom Slašťanom sme sa rozprávali aj o jeho politickom účinkovaní.

Text: Peter Kravčák Foto: Jaroslav Moravčík

V novembri 2018 ste vypadli po šestnástich rokoch z mestskej komunálnej politiky – bolo to pre vás prekvapenie alebo tak trochu očakávaný výsledok?

Každá pieseň raz skončí. Skončila aj moja v komunálnej politike. Niekedy je lepšie skončiť skôr, kým človek vládze a je zdravý.

Nemrzí vás nezvolenie?

Šestnásť rokov bolo dosť, aj keď manželka si myslí, že som podcenil volebnú kampaň v obvode. Klamal by som, keby som povedal, že to nemrzí. Ale akceptujem to a novým poslancom želám, aby sa im darilo a dokázali urobiť maximum nielen v obvodoch, ale pre celé mesto.

Krátko po voľbách ste povedali, že ste prekvapený z volebného úspechu poslaneckých kandidátov, ktorých

aktivita bola v predchádzajúcom volebnom období nulová.

Za tým si stojím. Nebol to príklad môjho volebného obvodu. Ale za tie roky som videl aktivitu poslancov, naposledy som bol zástupcom primátora, mal som o tom prehľad. Ich práca, účasť na rokovaniach či v štruktúrach mestských firiem bola minimálna. Oni dobre vedia, ktorí to sú.

Mnohí poslanci dnes v zastupiteľstve mlčia, akoby nemali názor a nápady.

Súhlasím. Viac si vážim poslanca, ktorý otvorene povie svoj názor, ako poslanca, ktorý v kuloároch hundre, ale na rokovaniach neotvorí ústa a mechanicky stláča tlačidlá, ako má prikázané.

Dlhé roky ste čelným predstaviteľom KDH v meste a okrese. Bolo dobrým krokom, že hnutie v posledných komunálnych voľbách postavilo svojho primátorského kandidáta v situácii, keď už boli známi traja kandidáti, z toho dvaja, ktorí chceli zosadiť úradujúceho primátora?

KDH má demokratický zvolené regionálne štruktúry, a tie môžu navrhnúť svojho kandidáta na primátora. A keďže sa nikto z vyzývateľov primátora nevzdal, bolo jasné, že on tie voľby vyhrá.

Na vášho kandidáta Jána Bednárika bol vyvíjaný veľký tak, aby sa vzdal.

Predseda KDH Alojz Hlina odporúčal Jánovi Bednárikovi, aby odstúpil, ale on sa rozhodol zostať. To je jeho slobodné rozhodnutie. Skôr ide o to, či bola možná širšia dohoda v opozícii a stiahnutie dvoch z troch Čomborových protikandidátov.

Bola?

Pýtal som sa vtedy Jána Bednárika, či chce isto kandidovať. Potvrdil to. Zrejme to berie ako prípravu na ďalšiu politickú kariéru. Dohoda, zdá sa, nebola možná. Všetci traja primátorskí protikandidáti sú osobnosti, trúfali si. Napriek hlasom a varovaniam, že v takejto konštelácii to nemusí vyjsť, čo sa aj potvrdilo.

Neurobilo Bednárikovo rozhodnutie ísť proti odporúčaniu predsedu KDH zlú krv v rámci hnutia?

Rokovania Okresnej rady KDH s vedením hnutia trvali do posledných možných chvíľ. Rada ale jednomyseľne odmietla odporúčanie predsedu Hlinu a podporila Bednárikovu kandidatúru. V hre bola aj podpora pre Karola Javorku. Ale sám som sa vyjadril, že neviem podporiť človeka, ktorý nie je členom KDH voči človeku, ktorý roky aktívne pracuje pre hnutie. S predsedom Hlinom som však naďalej dobrým priateľom, komunikujeme, stretávame sa. V KDH je obrovská miera demokracie.

V rokoch 2006 – 2010 ste štyri roky viedli mesto. Od roku 2010 KDH zakaždým primátorské voľby prehralo, ale vždy prijalo funkciu viceprimátora. Podieľalo sa tak na vláde a riadení mesta a išlo do spolupráce s tým, kto ho porazil. Boli to dobré rozhodnutia?

Mojimi viceprimátormi boli Jana Halušková zo Smeru a Vladimír Lajčiak, ktorý sa hlásil k SNS. Primátorské voľby sú ako futbalový zápas. Keď skončí, podáme si ruky a hráme na jednu bránu. V lokálnej politike to musí byť takto.

Takže ani svoje rozhodnutie byť viceprimátor Igora Čombora neľutujete?

Určite nie. Je lepšie, keď ste pri dianí, ako keď sa máte len prizerať, či niekto niečo robí a ako to robí. Ktorákoľvek strana by dostala pozvanie, tak by nominovala svojho zástupcu.

KDH ale ubúdajú úspešní poslanci. Dominancia hnutia v mestskej politike klesá.

Nemyslím si, že sú to spomínané rozhodnutia, ktoré KDH ublížili. Pokles nastal, ale štyria naši poslanci skončili prví pod čiarou. Aj u nás dochádza ku generačnej výmene, ktorou musíme prejsť. Na druhej strane, KDH sa vždy vyhranilo proti rozhodnutiam, ktoré neboli v prospech mesta. Napríklad kúpa objektu bývalých zberných surovín. Cena bola stanovená na milión, pričom posudok hovoril o hodnote 200-tisíc eur. Odmietli sme to.

Ale podporili ste napríklad vybudovanie neslávne známej benzínovej pumpy pri sútoku Váhu a Revúcej.

Podporili sme nájom pozemku. Stavbu povolil stavebný úrad.

„Viac si vážim poslanca, ktorý otvorene povie svoj názor, ako poslanca, ktorý v kuloároch hundre, ale na rokovaniach neotvorí ústa a mechanicky stláča tlačidlá, ako má prikázané."

Michal Slašťan

Iste, ale zámer stavby benzínovej pumpy predtým prešiel hlasovaním zastupiteľstva. KDH sa nedávno podieľalo aj na zvýšení právomocí primátora na úkor zastupiteľstva.

Nemyslím si, že primátor svoje právomoci zneužije. Kontrola je obrovská. Za tú kritiku a poškodenie povesti by mu to nestálo.

Nechýbajú KDH nové tváre v komunálnej politike?

Sú tam Pavel Šípoš, Juraj Burgan, nastupujúca generácia, ktorá musí svojou prácou dokázať pritiahnuť do hnutia správnych ľudí a získať tak voličov.

Dostali ste sa do poradcovského orgánu Igora Čombora – Klubu primátorov. Veríte v praktické využitie tohto orgánu?

Vnímam to ako úprimnú snahu. Bývalý primátor Juraj Čech je pravidelným účastníkom porád súčasného primá-

tora. Takže tá spolupráca funguje. Keď budem úprimne požiadaný, som pripravený poskytnúť svoj názor a skúsenosti k témam, ktorým rozumiem.

Čo potrebuje Ružomberok, aby sa pohol dopredu a ľudia vnímali nejaký progres?

Šikovný kolektív, ktorý bude ťahať za jeden povraz. Ale, tak ako my niekam prídeme, a máme pocit, že mesto či región napreduje a niečo sa zmenilo, osobne počúvam rovnaké hlasy od ľudí, ktorí prídu do Ružomberka. Ten negativizmus k mestu je často subjektívny.

Zmenila sa komunálna politika od roku 2002, kedy ste do nej vstúpili?

Vymenila sa generácia. My, čo sme zažili socializmus, odchádzame do penzie. Nová generácia je vychovaná v tvrdom kapitalistickom režime. Dnes by asi poslanci neschválili vstup zamestnancov do správcovskej spoločnosti mestských lesov, čo sa stalo pred dvadsiatimi rokmi. Pritom spoločnosť za roky dokázala, že je takto životaschopná. Stráca sa úcta a medziľudské vzťahy. Poslanci kedysi mávali pravidelné spoločné stretnutia, stretávali sa aj inde ako na rokovaní zastupiteľstva. To dnes chýba.

V krajskom zastupiteľstve je to iné?

Pred rokovaniami osobitne sedíme ako poslanecký klub a osobitne komunikujeme ako regionálni poslanci. Stretávame sa počas prestávky na spoločnom obede. A taktiež fungujú komisie. Poslanci si musia materiály dôkladne preštudovať a poskytnúť kolegom, ktorí nepatria do komisie, svoj pohľad. Poslanci sú dôkladne pripravení na všetky rokovania. U nás v mestskom zastupiteľstve si materiály čítajú niektorí poslanci až na rokovaní, ak vôbec.

Odchádzate do dôchodku. Urobili by ste niečo vo vašom verejnom účinkovaní inak?

Pred voľbami v roku 2010 som sa viac sústredil na prácu pre mesto a zanedbal kampaň. Som presvedčený, že ak by som vtedy nechal prerátať hlasy, voľby, ktoré som prehral o 95 hlasov, by dopadli inak.

Kandidatúru v budúcnosti už vylučujete?

Nikdy nehovor nikdy. Možno za poslanca v obvode to ešte skúsim. Stále ma kontaktujú ľudia, ktorí ma prosia o pomoc v mnohých záležitostiach.

Kto je Michal Slašťan

Má 62 rokov, je ženatý, má dve deti. Vyštudoval Lesnícku fakultu na niekdajšej Lesníckej a drevárskej univerzite vo Zvolene. Od roku 1992 pracuje v Mestských lesoch Ružomberok, s výnimkou rokov 2006 – 2010, kedy bol primátorom za KDH. Mestské lesy viedol 18 rokov ako riaditeľ. V rokoch 2002 – 2006 a 2010 – 2018 pôsobil ako mestský poslanec za KDH. Od roku 2001 je aj poslancom Žilinského samosprávneho kraja. Dvakrát neúspešne kandidoval za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky. Bol aj predsedom dozornej rady Lesov SR. Má najvyššie poľovnícke vyznamenanie, Medailu sv. Huberta, udelenú ministrom pôdohospodárstva. Taktiež je držiteľom dvoch cien primátora mesta.

Hrabovská dolina je počas leta obsadená na 95 percent

Text: Inzercia Foto: Hrabovská dolina je obľúbeným miestom trávenia voľného času. Zdroj: Štefaň Červeň

Stovky turistov denne. Vo vode, na pláži, na turistike či bicykloch. Hrabovská dolina je ťahúňom ružomberského turizmu.

Poľskí rodičia sedia na pláži a dohliadajú na svoje deti v Hrabovskom jazere. Skúšajú aquazorbing či novinku – detské motorové člny. Kúsok vyššie českí cyklisti odfukujú po ďalšej jazde v bike parku. Vedľa v lese dve izraelské rodiny odušu fotia svoje ratolesti lezúce v Tarzanii. A pomedzi to desiatky Slovákov, aj Ružomberčanov. V bufete, na prechádzke s kočíkom, v behu, so psom či rybačke.

V Hrabove nie je nuda

Už osem rokov sa snaží obľúbenú turistickú lokalitu zveľaďovať Občianske združenie (OZ) Hrabovská dolina.

„Pre deti je zaujímavá Mini Zoo, Aquazorbing či Tarzania. Trošku väčšie sa okrem toho radi spustia na Zipline alebo kolobežkách a trojkolkách. Nielen pre romantikov sú loďky na jazere. Pre dobrodruhov zjazd na bicykloch. Všetko sa tu dá požičať, ak ste si náhodou nepriniesli vlastné," menuje niektoré z atrakcii predseda OZ Štefan Červeň. Najnovšou je možnosť spustiť sa na kolobežke až z vrcholu Malinéh až do Hrabova.

Samotní členovia investujú do údržby doliny nemalú snahu a finančné prostriedky. Naposledy opravili prístrešky na opekačky a grilovačky, a tiež zavlažovanie a plot multifunkčného ihriska. Doplnili smetné koše.

Záver leta s novým program

„Naše plány nekončia. Už teraz v závere augusta spúšťame 0. ročník Letného kina, hoci z mesta sme sľúbenú dotáciu na túto aktivitu nedostali. Až do konca augusta, budeme v piatky pri jazere premietať film. V soboty bude od 20:00 večerné lezenie v Tarzanii s čelovkami. Pre Ružomberčanov úplne zdarma. K tomu bufet, maľovanie na tvár a animátori. Chceme ukázať, že v doline môže byť život aj večer," vysvetľuje najnovšie zámery Štefan Červeň.

Práve večerný program vníma ako jednu z výziev do ďalších sezón. „Ľudia to večer nemajú čo robiť. Pritom obsadenosť chát je počas júla a augusta 95 percentná. Služby a ponuka sa musia jednoznačne zlepšiť. Tak zo strany podnikateľov, ako aj zo strany mesta. Turistom chýba večerný život v doline i v meste, kde je všetko zatvorené," ponúka Červeň vlastnú skúsenosť z rozhovorov s klientmi.

Uvítali by väčšiu participáciu mesta

Do doliny povedie po rokoch plánovania už čoskoro nový chodník. Nebude všade osvetlený, ani asfaltový, korčuliarom nepomôže, ale peším a cyklistom dozaista ulahodí.

„Konečne. No boli by sme radi, ak by tu okrem investície prišla aj dotácia na cestovných ruch. Tento rok do Hrabovskej doliny z rozpočtu Oblastnej organizácie cestovného ruchu a mesta nešlo ani euro," vraví.

Rozprávame sa aj o nepremávajúcej verejnej doprave, chýbajúcej údržbe v častejšom kosení a najmä vysýpaní odpadu.

„Päťsto turistov denne tu zaplní koše ako nič. Vysýpajú to naši brigádnici, inak by sa odpadky váľali po zemi. Raz za týždeň, čo robí mesto, je málo. Nehovoriac o chýbajúcich prekrytých a uzamykateľných stojiskách na kontajnery," ponúka námety na zlepšenie služieb vo vychýrenej Hrabovskej doline Štefan Červeň.

„Napriek tomu sme radi, že návštevnosť Hrabova stúpa a ľudia ho stále viac a viac vyhľadávajú," uzatvára Červeň.

V detstve liezli po skalách a kúpali sa v Revúcej

Text: Anna Zábojníková Foto: Vladimír Javorek so ženou Adelou pred svojím domom. Zdroj: Autorka

Ďalší príbeh zo série ružomberských mestských častí a ulíc prinášame z časti Podskaly.

Kým sa dostaneme na cieľové miesto, prechádzame mnohými ulicami. Každá z nich má v Ružomberku svoje záchytné body. Výnimkou nie je ani časť Podskaly. Jej názov prezrádza, že v jej okolí sa nachádzajú skalné bralá.

Kedysi vraj na nich rástli vzácne poniklece, dnes sú obrastené borovicami a červeným smrekom. Na jednej z týchto skál je dokonca osadené delo z druhej svetovej vojny.

Všetci sa poznali

Hoci sme v doobedňajších hodinách na našich potulkách po ulici Pod Skalami nikoho nestretli, skúšame šťastie na ulici Šoltésovej. Otvárame bránku a vstupujeme do jedného z dvorov. Striehneme, či nás spoza rohu neprekvapí pes. Párkrát zaklopeme na dvere domu a už nás aj zdraví psí brechot. Po chvíli vyjde pani domáca. Prezrádza, že v tomto dome žije od narodenia.

„Pôvodných obyvateľov tu už sotva nájdete. V domoch naokolo žijú noví ľudia, ktorí si ich poprerábali podľa svojho vkusu," vysvetľuje nám 68-ročná Jana Zvadová. Aj napriek tomu, že žije sama, hovorí, že sa tu cíti dobre. „Máme dobré vzťahy so susedmi, no kedysi to bolo predsa len o niečom inom. Všetci sme sa poznali a boli sme ako jedna veľká rodina," spomína na časy minulé.

Na ulici mala ako dieťa svojich kamarátov, s ktorými sa po škole hrávala. „Liezli sme na skaly a chodili na Revúcu na stavidlá. Natrela som si krajec chleba s masťou a už som aj bola vo vode. Najradšej sme skákali do vírov," načiera do svojich spomienok pani Jana.

V dome bývala spolu s rodičmi a tromi súrodencami. „Boli sme štyria, dve sestry, ja a brat. V tom čase tu bol spokojnejší život. Ani autá vtedy nechodili."

Usmievavá pani hovorí, že by v paneláku nevydržala. Tu má všetko, čo potrebuje. Nevadí jej ani hluk z hlavnej cesty, a keď potrebuje niečo kúpiť, nasadne na bicykel a raz-dva sa dostane tam, kam potrebuje.

Zápalkáreň nefunguje už 60 rokov

Naše kroky vedú ďalej. Miestni nám vysvetľujú, že hoci v Ružomberku existuje ulica Pod Skalami, názov Podskaly patrí aj časti Bystrickej cesty a uliciam Sládkovičova a Šoltésová.

Po ceste smerom k Zápalkárni začíname stretať mnoho cyklistov. Nečudo, práve tam sa nachádza jedna z najväčších atrakcii Ružomberka – Cyklokorytnička.

Historický vlak sa tu po štyridsiatich rokoch objavil prvýkrát minulý rok pri príležitosti 110. výročia prvej jazdy vlaku z Ružomberka do Korytnice. Premáva aj tento rok. Počas prázdninových víkendov vás odvezie z ružomberskej železničnej stanice až po Zápalkáreň.

Postavená bola ešte v roku 1890 na brehu Revúcej medzi Ružomberkom a Bielym Potokom, majiteľom bol Ján Janček starší. Zápalkáreň mala vlastnú vodnú elektráreň, turbínu a stavidlá. Podobne ako ostatné jančekovské podniky, aj zápalkáreň prešla v roku 1923 do vlastníctva Ľudovej banky.

Na Slovensku bolo vtedy päť výrobní zápalkových drievok. Ružomberská sa stala v roku 1937 súčasťou kartelovej dohody, na základe ktorej mohla pokrývať 13,6 % celoslovenskej spotreby zápaliek. Spoluzakladateľom a predsedom správnej rady slovenských zápalkární Iskra bol Ján Janček mladší.

K zastaveniu výroby v Zápalkárni prišlo v roku 1959, demontované stroje boli odvezené do Banskej Bystrice. Okrem podniku na výrobu zápalkových drievok bola v časti Pod Skalami aj píla debnárskeho cechu.

Rodisko známeho sochára

Pristavíme sa aj na Sládkovičovej ulici. Kedysi sa nazývala Partizánska. V jednom z domov sa narodil známy sochár Viktor Mydlo. „Bývali sme spolu v rodinnom dome. My s rodičmi sme bývali navrchu a starí rodičia dole," spomína na svojho starého otca Ružomberčan Marián Mydlo a ukazuje nám z cesty dom, v ktorom prežil časť svojho života.

Sochár mal vo svojom dome aj malú dielničku. „Pamätám si, že som s ním chodil na hlinu. Starý otec potom doma modeloval a robil odliatky. Sem-tam bolo treba niečo podržať, tak som mu pomáhal," prezradil Marián Mydlo, ktorý bloguje na stránkach Ružomberského magazínu.

Poniže rodnému domu sochára Viktora Mydla býva rodina Vladimíra Javoreka. „Dobre sa tu žilo. Vtedy bola iná doba, neboli problémy, nechodili tu autá ani autobusy, mohli sme lietať po cestách, koľko sme chceli," spomína na život malého chlapca dnes už 75-ročný Vladimír Javorek.

Obaja hovoria, že už zažili všeličo. „Keď pred našim domom robili cesty, tak zavŕtali až do potrubia. Vtedy sa začala valiť voda, vytopilo pivnice. Teraz čakáme, kedy budú robiť chodníky, aby sme si urobili múrik pri dome," vysvetľuje pán Vladimír. Spolu s Mariánom Mydlom boli v detstve kamaráti a tak majú mnoho spoločných zážitkov.

„Písal sa rok 1962. Dali sme si na cestu veľké skaly, aby sme mali bránky a hrávali sme futbal. Raz išlo auto, Tatra 138. Prešla cez skalu, strelilo jej pneumatiku a skala vyletela rovno do okna. Kebyže zasiahla človeka, tak by to dopadlo veľmi zle," spomína si na príhodu z detstva Marián Mydlo.

Časť Podskaly je súčasťou volebného obvodu Baničné. V lokalite sa nachádza aj mestský športový areál, ktorý susedí s materskou školou.

> *„Popri ceste bola garáda, cez ktorú viedli mostíky ku domu. Keď bola povodeň, tak tu prúdom tiekla voda."*
>
> *Vladimír Javorek, obyvateľ Podskál*

Vysvetľuje nám, že kedysi to na ulici vyzeralo inak. „Popri ceste bola garáda, cez ktorú viedli mostíky ku domu. Keď bola povodeň, tak tu prúdom tiekla voda. Teraz sme si to už všetci zasypali hlinou."

„Cez prázdniny je tu pokoj, ale cez školský rok tadiaľ chodí veľa áut. Autá parkujú na chodníkoch určených pre ľudí a tie sa potom pod ťažkou váhou ničia. Keď máme otvorené okno a prejde kamión alebo auto, tak nám zatrasie oknami," zapája sa do rozhovoru manželka Adela.

„V tomto areáli sa v roku 1999 uskutočnil nultý ročník podujatia Čelenč dej Podskaly. Zorganizoval ho a dodnes v ňom pokračuje Ľuboš Uhliar s partiou nadšencov z Podskál, ktorí sa o areál starajú. Prebiehajú tu súťaže v streetbale, nohejbale, volejbale a stolnom tenise," hovorí o každoročnom letnom podujatí, ktoré začiatkom augusta zaznamenalo jubilejný 20. ročník, poslanec za Baničné Michal Kubačka.

Prečítajte si, ako sa žije ľuďom v Malých Tatrách.

V Stankovanoch spustili bezplatnú verejnú wifi

Text: Nikola Marhefková Foto: Ilustračná fotografia označenia wifi signálu. Foto: Pexels.com

Wifi zóny s bezplatným prístupom na internet vybudujú aj v Likavke a Ružomberku.

Pozrieť si spoj, odpísať na správu, skontrolovať, čo je nové na sociálnych sieťach či len tak z kratochvíle zablúdiť na internet. Obyvatelia a návštevníci Stankovian môžu byť na ulici online aj bez toho, aby boli odkázaní na mobilné dáta. Od polovice júla majú na vybraných verených priestranstvách k dispozícii verejnú wifi.

Projekt WiFi pre Teba

Signál pokrýva celú hlavnú ulicu od kultúrneho a agroturistického centra až po futbalové ihrisko, ľudia sa môžu pripojiť na internet aj pri budove hasičskej zbrojnice v Rojkove.

Technické zabezpečenie internetu stálo obec 10-tisíc eur. Tie získala z projektu WiFi pre Teba, v ktorom mohli slovenské mestá a obce žiadať o dotáciu na zriadenie bezplatných wifi zón na zvolených verejných miestach. Päť percent zo schválenej sumy financujú žiadatelia.

Výzvu spustil Úrad podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu vlani v lete, inšpiroval sa pritom obdobným projektom Európskej komisie WiFi4EU.

Peniaze z grantu slúžia na nákup potrebného hardvérového a softvérového vybavenia a vybudovanie siete. Prevádzkové náklady už obce hradia z vlastného rozpočtu.

Konkrétne miesta a počet wifi zón si určujú žiadatelia. „Vybrali sme tie priestory, kde sa ľudia najviac schádzajú, stretávajú alebo kde sa zvyknú konať podujatia. Čo je buď na ihrisku, pred kultúrnym domom alebo pri zbrojnici," odôvodnil výber lokalít miestny obecný úrad.

Internet má rýchlosť 30 Mbit/s., čo bola jediná technologická požiadavka vo výzve, „aby WiFi hotspot dokázal obslúžiť naraz aspoň 50 rôznych užívateľov bez zníženia kvality služby," ako uvádza úrad podpredsedu vlády na svojej oficiálnej webovej stránke.

Predtým v Stankovanoch žiadna verejná wifi nebola, teraz ju zaviedli prvýkrát. Domáci si ju pochvaľujú. „Ohlasy sú veľmi pozitívne, najmä, čo sa týka mladších ľudí, ale spokojnosť vyjadrujú aj obyvatelia v strednom veku," dozvedáme sa z obecného úradu.

Wifi aj v Likavke a Ružomberku

Zriadenie wifi siete zlákalo aj inú dolnoliptovskú obec. „Prebehlo verejné obstarávanie, máme podpísanú zmluvu s firmou, ktorá to bude realizovať, rovnako sme podpísali zmluvu o nenávratnom príspevku," približuje štádium projektu starosta Likavky Marián Javorka. „V optimistickom variante by sme mali byť v septembri už hotoví."

Signálom v obci pokryjú dve priestranstvá. Opäť miesta, kde sa zvyknú ľudia koncentrovať. Prvým je kultúrny dom, druhým zdravotné stredisko. Likavke na realizáciu projektu odklepli 9-tisíc eur.

Úspešným žiadateľom o grant bol aj Ružomberok. Mesto získalo maximálnu možnú výšku príspevku 15-tisíc eur, z toho 750 eur zafinancuje z vlastných zdrojov.

Bezplatný prístup na internet bude na Námestí Andreja Hlinku, Dončovej a časti Námestia slobody. WiFi zóny zriadia aj na železničnej stanici, Klačne, v Parku Š.N. Hýroša a v Hrabove na parkovisku.

O dotáciu sa podľa informácií z úradu podpredsedu vlády doteraz uchádzalo 348 miest a obcí, schválených bolo 227 žiadostí.

Viaceré dolnoliptovské farnosti majú nových kňazov

Text: Imrich Gazda

Černová, Hubová, Lisková, Liptovské Sliače, Ludrová. Viaceré rímskokatolícke farnosti na dolnom Liptove majú od júla nových farárov a kaplánov.

Novým farským administrátorom v Černovej sa stal Jaroslav Rusnák, ktorý doteraz pôsobil v Brezovici. Nahradil kňaza Richarda Juríka, ktorého spišský diecézny biskup Štefan Sečka odvolal ešte pred Veľkou nocou.

Nového farára privítali aj v Liptovských Sliačoch – Jána Budzáka vystriedal doterajší farár v Trstenej Jaroslav Chovanec. Vo farnosti privítali aj nového kaplána – stal sa ním Pavol Gajdošík, ktorý pôsobil v Hruštíne.

K zaujímavej výmene došlo medzi Liskovou a Hubovou. Farár Michal Hunčaga sa presunul z prvej menovanej farnosti do druhej, opačným smerom putoval Jozef Šipoš.

Nový farár prišiel aj do Ludrovej – Jána Garaja vystriedal Ján Marhefka, ktorý pôsobil v Suchej Hore.

V Lipovskej Osade bude novým kaplánom farára Alojza Kostelanského Tomáš Tarčák, ktorý počas uplynulých rokov pôsobil v Levoči.

Výpomocným duchovným vo Valaskej Dubovej sa stal Ľuboš Močáry, ktorý doteraz pôsobil ako výpomocný duchovný na biskupskom úrade v Spišskej Kapitule.

Zmena sa dotkla aj univerzitného pastoračného centra fungujúceho pri Katolíckej univerzite v Ružomberku – dlhoročný univerzitný kaplán Dušan Galica bol menovaný za duchovného správcu Charitného domu sv. Jána Bosca v Spišskej Kapitule.

stručne

- V Komjatnej sa 21. septembra uskutočnia doplňujúce komunálne voľby. Obyvatelia si do obecného zastupiteľstva zvolia chýbajúceho poslanca. V apríli si voľby zopakovali aj v obci Potok, doplnili v nich dvoch chýbajúcich poslancov.
- V Ludrovej sa uskutočnilo podujatie ĽSNS Rytierske dni. Po medializácii pripravovanej akcie prebehlo v obci hlasovanie, kde ju poslanci aj napriek nesúhlasu starostu odobrili.
- Nadácia Ekopolis vyhlásila 17. ročník ankety Strom roka, ktorej cieľom je upozorniť na staré, vzácne alebo ohrozené stromy. Medzi 12 finalistov sa dostala aj storočná borovica v Bešeňovej.
- V Likavke jednohlasne schválili zákaz hazardu, v Štiavničke prijali nariadenie, ktoré zakazuje prevádzkovanie niektorých hazardných hier počas 12 dní v roku.
- Vo Valaskej Dubovej pokračujú v rekonštrukcii spodných priestorov Kultúrneho domu, kde bude po novom sídliť materská škola. Obec plánuje práce ukončiť do začiatku školského roka.
- Koncom júna dokončili revitalizáciu oddychovej zóny pri prírodnej rezervácii Sliačske travertíny. Skrášlené priestory sliačanskej Teplice po vyše mesiaci poškodili vandali.
- Okresný úrad Žilina informoval o začatí vyvlastňovacieho konania pre stavbu diaľnice D1 Hubová – Ivachnová.

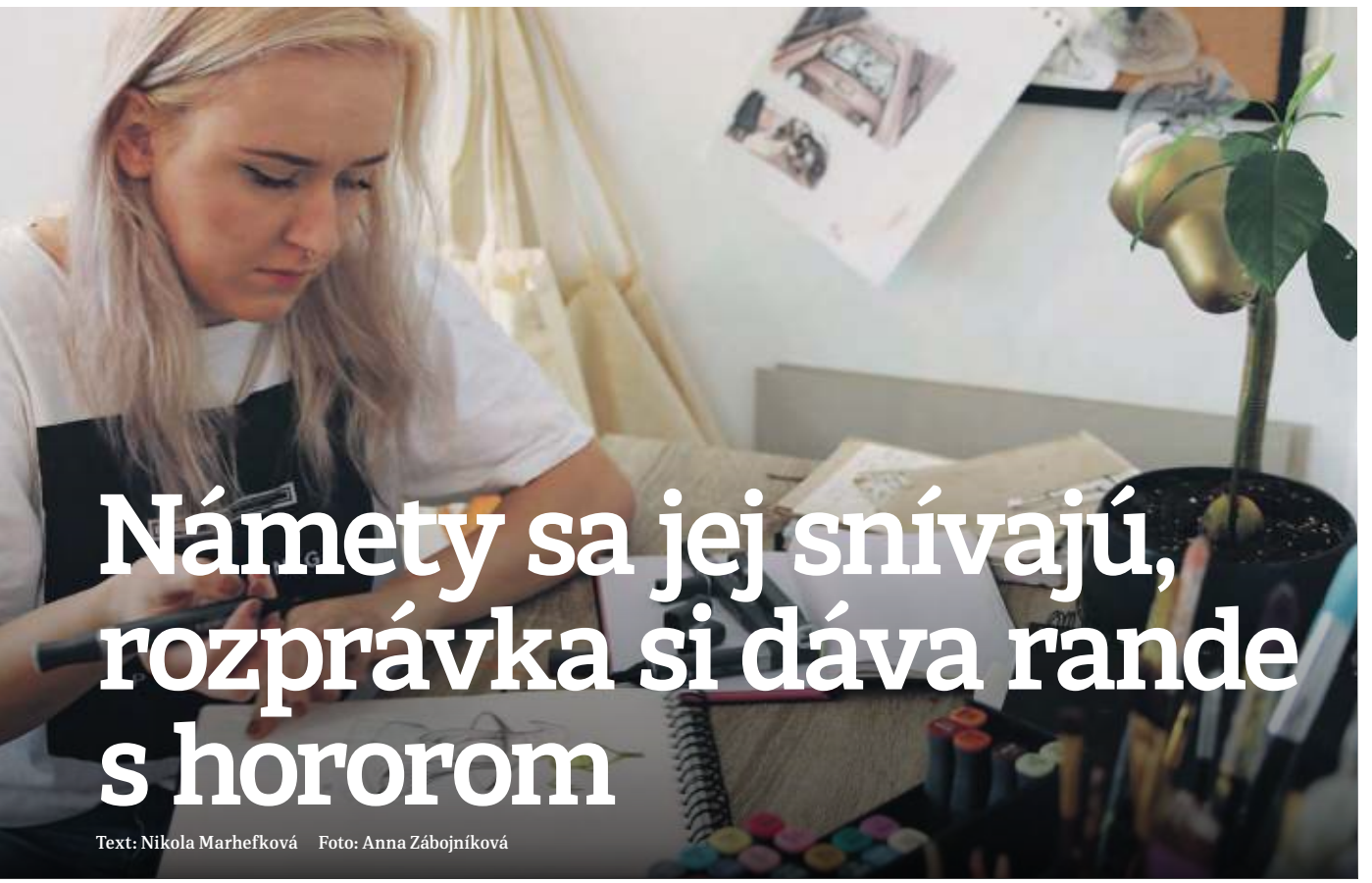

Námety sa jej snívajú, rozprávka si dáva rande s hororom

Text: Nikola Marhefková Foto: Anna Zábojníková

Vrcholom umeleckého prejavu nejedného z nás bola čarbanica na stene, za ktorú bol následne vykarhaný. Keby však steny pomaľovala Terézia Tarčáková, človek by sa určite nepohneval. Práve naopak, uznanlivo by pokýval hlavou.

Je niečo po pol druhej v noci. Čas, kedy už väčšina ľudí zvykne odfukovať v posteli. Ale tvorivá chvíľka nespí – nerozlišuje nočnú či dennú hodinu. A spolu s ňou bdie žieňa. Kreslí portrét Alexandra Dubčeka. Ale nie len tak do skicára. Na vonkajšiu stenu budovy, kde je jeho podobizeň premietaná pomocou dataprojektoru.

Aj to je pracovná kapitolka Terézie Tarčákovej. Zoširoka ju môžeme titulovať ako umelkyňu. Vraví si Tesa, ilustruje, maľuje, vytvára dizajny pre značky či hudobníkov, tetuje. A to sa výtvarníctvu sprvu bránila.

„Keď som bola asi siedmačka na základnej škole, na ZUŠku ma donútila ísť učiteľka. Najskôr som strašne nechcela," rozrozpráva sa Tesa, ktorá pôvodne snívala o profesii detskej lekárky.

Vytrvalosť vyučujúcej, ktorá v dievčine spozorovala nadanie, sa napokon vyplatila. Tesa postupne maľovaniu prichádzala na chuť. Až tak, že v Ružomberku vyštudovala propagačné výtvarníctvo a hlásila sa do Brna na ilustráciu.

Nevzali ju, ale mesto sa pre rodáčku z Oravy aj tak stalo cieľovou destináciou, kde sa ďalej umelecky rozvíjala i bez vzdelávacej inštitúcie. „V Brne som sa začala umeniu poriadne venovať. Ale privyrábala som si kade-tade. V kaviarni, bare, skate-shope, vykladala som tovar," vyratúva 22-ročná dievčina brigády, popri ktorých organizovala workshopy zamerané na maľovanie.

Na Slovensko sa vrátila po dva a pol roku. Zakotvila v Ružomberku, pracuje na voľnej nohe a na Škole úžitkového výtvarníctva si plánuje urobiť nadstavbu.

Neznáša portréty a realitu

„Od začiatku som sa našla v ilustrácii. Neznášam portréty a realistické maľby," prezrádza Tesa, ktorá je nerada zviazaná zadanými normami, a kreslením figúr či zátiší by ste ju skôr vytrestali.

No musela absolvovať aj tie. „Neskôr som prešla k abstraktnej ilustrácii. Používala som strašne veľa farieb, všetky, čo sa dali. Aj neónové," spomína. Počiatočnú záľubu v pestrých farbách neskôr stlmila a našla si tie svoje. Teraz obmieňa studenšie tóny.

„Keď kreslím, tak jeden tvar neurobím jednou linkou, ale spravím ich aj tridsať. A zakladám si na detailoch," menuje ďalej, čo je charakteristické pre „Tesin štýl".

Niektoré jej obrazy evokujú tvorbu Tima Burtona. Teda taký vizuál, ako keby si dala rozprávka rande s hororom. Ďalšie skice vzbudzujú iné asociácie – hravosť, príťažlivú drzosť. Pri iných je zreteľné, že Tesa necháva plynulý priechod fantázii – v kresbách si ohýba realitu, vytvára vlastné živočíšne druhy či hybridné potvorky. „Niektoré postavičky sa mi snívajú. Tak ich nakreslím," spomína atypický zdroj inšpirácie.

Vyzvedám, či je potrebný talent alebo sa dokáže naučiť kresliť aj človek-milión, ako to sľubujú všakovaké kurzy a knihy typu Naučte sa kresliť pravou hemisférou.

„Talent nikdy nestačí. Je to extrémne o drine," reaguje, ale vzápätí vysvetľuje, v čom sú vlohy nezastupiteľné. „Človek sa môže naučiť techniky. Platí to väčšinou pre kreslenie realistických objektov, napríklad podľa fotky. Ale ak máš niečo v sebe, tak si vybudueš vlastný štýl a tým tvoríš." To sa už naučiť nedá.

Kreslí na steny, tenisky aj kožu

Jej kreativita nekončí na papieri. Maľuje na tričká, plátené tašky, tenisky. Ozdobnou maľbou tiež dodáva nový šat stenám. Ešte počas praxe sa pod jej štetce dostala učebňa biológie na základnej škole v jej rodisku Oravské Veselé.

Najväčšia plocha, akú dosiaľ maľovala, bola stena 22 metrov dlhá a 4 metre vysoká. Pokryla ju motívom lesa, v maľbe ukryla aj kovové dvere. „S kamarátom sme stenu sprejovali štyri dni, od siedmej rána do desiatej večer. Pamätám si, ako som potom nevedela udržať lyžičku v ruke," vyťahuje spomienku na zákazku umelkyňa, ktorú dva roky po sebe zavolali predvádzať tzv. mural art na festival Pohoda.

Plátnom sa jej časom stala i ľudská koža. Venuje sa tradičnej tatérskej technike handpoke, kedy tatér „farbu nanáša bodkovane ihlou, kým strojčekom sa linka ťahá. Trvá to dvakrát dlhšie, dôležité je, aby sa netriasla ruka," objasňuje Tesa. Pri handpoke môže uplatňovať svoje detailistické sklony, plánuje však prejsť aj na klasický strojček.

Ľudia chcú zákazky lacno a rýchlo

Brno mladú Oravanku utvrdilo v rozhodnutí venovať sa umeniu naplno. Naráža však na podstatné „ale". „Na jednej strane viem, že to chcem strašne robiť. Ale na druhej strane rozmýšľam, ako to robiť tak, aby som sa aj uživila. To je dosť náročné." Keď je človek na voľnej nohe, musí sa existenčne vybalansovať.

Tesa spomína jeden slovenský neduh, s ktorým má skúsenosti. Nereálne predstavy ľudí o cene a čase realizácie zákazky, čo sa týka napríklad maľby na stenu. Všetko chcú lacno a rýchlo.

Takýto prístup podľa nej vyplýva z nepochopenia umenia. „Návrh zo seba ‚nevypľujem´ hneď. Čosi stojí aj materiál. Ale hlavne by mali ľudia pochopiť, že maľovanie na zákazku nie je relax, ale práca. Stojíš pri stene, maľuješ ju aj 13 – 14 hodín a fakt sa nadrieš," vysvetľuje Tesa, podľa ktorej sa s podobným problémom stretajú celkovo umelci a ľudia živiaci sa kreatívnou činnosťou.

„Talent nikdy nestačí. Je to extrémne o drine. Ale ak máš niečo v sebe, tak si vybudueš vlastný štýl a tým tvoríš."

Terézia „Tesa" Tarčáková, maliarka a ilustrátorka

Keď sa zo záľuby stane práca, človek vytvára aj námety, ktoré by inak nerobil a prispôsobuje sa klientovmu zadaniu. „O to viac ma poteší, keď ma niekto osloví s prosbou o vytvorenie loga v mojom štýle," nadhadzuje, čo vie polichotiť umelcovi z povolania.

V súčasnosti má rozpracovaných viacero projektov, pozornosť však vzbudzuje najmä jej úspešný pohovor pre Google. Detaily zatiaľ prezrádzať nemôže, ale s jej postavičkami sa budeme môcť stretnúť v budúcej aplikácii.

Prečítajte si aj príbeh ilustrátorky Andrey "Žabky" Klvačkovej

Ružomberčania v tom majú jasno – citrón a čokoláda

Text: Anna Šenkeríková Foto: Zmrzlinár Irfan Ramadani. Zdroj: Autorka

Zmrzlina je ideálnym letným osviežením. Svedčia o tom aj ružomberské cukrárne a zmrzlinárne, pred ktorými počas horúcich dní nedočkavo postávajú zástupy detí i dospelých.

Korene sladkej ľadovej pochúťky vraj siahajú až do staroveku. Za predchodcu zmrzliny sa zvykne považovať v snehu chladená ryžovo-mliečna zmes, ktorú pripravovali už starí Číňania. Zmienky o ľadových dezertoch sa vyskytli aj v egyptských záznamoch. Na stoloch rímskych cisárov by ste zase objavili ovocím ochutený sneh.

V priebehu storočí nadobúdala zmrzlina súčasné kontúry, no kým ľudstvo vyvinulo modernejšie spôsoby chladenia, príležitostne si ju vychutnávali prevažne tí majetnejší. Výroba zmrzliny bez technických výdobytkov bola totiž veľmi prácna. Veľkým problémom bolo hlavne získavanie a skladovanie ľadu.

V Európe sa zmrzlina stala bežne dostupnou v priebehu 19. a 20. storočia, kedy sa datujú aj prvé vynálezy výrobníkov zmrzliny či chladiacich boxov.

Od histórie k súčasnosti

Hoci si viacerí z nás leto bez zmrzliny nevedia predstaviť, bez patričných vedomostí by si ju doma vedel pripraviť len málokto. „Rozmieša sa ľad s nejakým sirupom?“ za hlasitého smiechu svojich rovesníčok myká plecami mladá Ružomberčanka čakajúca na ovocné kopčeky pred jednou z miestnych zmrzlinární.

„Do čokoládovej ide asi mlieko, cukor a kakao, potom sa to premieša s nejakou čokoládovou polevou, každý sa asi drží svojej overenej receptúry. Viem, že sa to počas chladenia mieša, ale detaily nepoznám,“ priznáva pán v stredných rokoch, ktorý uprednostňuje sladšie a krémovejšie príchute.

Pravdou je, že presný recept vám zrejme žiaden zmrzlinár neprezradí. Základné suroviny a technologický postup sa však zásadne nemenia, výrobným tajomstvom je obvykle len spôsob dohotovenia a dosiahnutia tej správnej chuti.

Nejedna rodina má v mrazničke vlastné, poctivé zásoby ovocnej drene či podomácky vyrobenej zmrzliny zloženej z mlieka, smotany alebo aj pudingu s obľúbenou príchuťou. Mnohé recepty uvádzajú aj vajíčka, ktoré sa obvykle šľahajú nad parou.

V zmrzlinárňach je to trošku iné. „Možno ani neviete, že tradičné mlieko v nej nahradil palmový tuk a pri jej príprave sa používajú aj umelé sladidlá, konzervanty, stabilizátory a emulgátory. Táto potravinová ´chémia´ síce môže chutiť, ale aký má vplyv na naše zdravie? Zmena v postupoch a poctivé suroviny by viedli ku kvalite, ale aj k vyšším nákladom a nižším ziskom," vysvetľuje Ľubomír Trnovský z cukrárne Fontána, ktorá v meste funguje od roku 1991.

„V našej cukrárni sme stavili na kvalitu. Zmrzlinu pripravujeme tradičným spôsobom, varíme ju pri teplote 97 až 99 stupňov Celzia, vďaka čomu má nižší podiel cukru. Naša ovocná zmrzlina neobsahuje tuky, tá mliečna je uvarená len z tradičného mlieka. Na dochutenie používame kvalitné suroviny od celosvetovo uznávaného talianskeho výrobcu," dodáva.

Keď sa zmes zahreje, prípadne prevarí, začína sa za neustáleho miešania schladzovať. Kedysi sa misa so zmrzlinou vkladala do väčšej nádoby, v ktorej bol ľad zasypaný soľou. Vďaka soli sa totiž rýchlejšie uvoľňoval chlad. Miešanie samozrejme prebiehalo ručne. Dnes majú výrobcovia výrazne uľahčený aj tento proces. Dlhé roky sú na trhu rôzne typy zmrzlinárskeho príslušenstva.

Citrón a čokoláda

Vo svete i na Slovensku sa mimoriadnej obľube teší talianska zmrzlina. V Ružomberku môžete na takú natrafiť na dvoch miestach.

„Fungujeme od roku 2010, kedy sem prišiel môj strýko. Najskôr mal spolu s bratom pizzeriu, zmrzlinareň a cukráreň v Taliansku. Keď to prestalo fungovať, starší strýko prišiel do Bratislavy, kde začal podnikať. Mladší zamieril do Ružomberka a ja som mu sem prišiel pomáhať. Hoci pochádzame z Macedónska, zmrzlinu vyrábame podľa talianskej receptúry. Ide o varenú zmrzlinu a recept sa v našej rodine traduje z generácie na generáciu," približuje Irfan Ramadani z kaviarne a zmrzlinárne Bella Napoli, ktorá má v meste dve prevádzky.

Keď sa začne otepľovať, ponúkajú osem druhov zmrzlín, keď je sezóna v plnom prúde denne pripravujú až 21 druhov, väčšinou mliečnych. „Domácim najviac chutí horká čokoláda, takzvaná extra dark. Z ovocných nesmie chýbať citrón, mango, jahoda a čučoriedka. Ľudia si na ne zvykli, a tak musia byť dostupné každý deň," hovorí o najobľúbenejších príchutiach Ramadani.

Chute Ružomberčanov potvrdzuje aj Trnovský. „Čokoláda a citrón," rýchlo odpovedá. Sem-tam sa však pohráva aj s netradičnými príchuťami a vymýšľa rôzne novinky. V jeho pulte so sladkým osviežením ste tak už mohli postrehnúť napríklad aj slivkovo-makovú. Doteraz vyrobil asi 70 druhov zmrzlín, každý deň má v ponuke zhruba pätnásť druhov.

Aj Ramadani sa snaží, aby mali Ružomberčania rôznorodý výber. „Z ovocných striedame granátové jablko, lesnú zmes, alebo kiwi, banán či limetku. Kedysi sme skúšali ponúkať aj zmrzlinu Venezia, ktorú sme robili v Taliansku. Ide do nej viac surovín, jednou z príchutí je napríklad miešaná stracciatella a pomaranč. Samozrejme, cena musí byť vyššia než u klasickej zmrzliny, ktorá stojí 50 centov, teda minimálne 70 centov. Neviem, či to bolo práve cenou alebo Ružomberčanom jednoducho nechutila. Kvôli malému záujmu sme ju stiahli," približuje Ramadani.

Celkovo je úspech zmrzlinovej sezóny ovplyvnený najmä počasím. Keď je leto teplejšie a slnečnejšie, ľudí láka ľadové pokušenie viac. „Tento rok je počasie, aké je, takže sa nemôžeme chváliť, ale ani sťažovať," uzatvára Ramadani.

> *„Domácim najviac chutí horká čokoláda, takzvaná extra dark. Z ovocných nesmie chýbať citrón, mango, jahoda a čučoriedka."*
>
> *Irfan Ramadani, zmrzlinár*

Máte tip na tému? Volajte šéfredaktorovi!
0918 813 185 redakcia@rmagazin.sk

HUDBA

Walter Schnitzelsson - Sugar Kids Won't Stop Screaming (Slnko Records, 2019)

Aj domáci vedia byť svetoví. Minimálne jazykom, v ktorom trojčlenné zoskupenie tvorí. Kapelka na čele s ružomberským rodákom Jaroslavom Rezníkom prišla šesť rokov po debute Fever s novou tvorbou. V ostatnom albume ponúka desať anglických skladieb, ktoré vystrojila festivalovou melódiou. Vyznávači rock and rollu prepletaného bluesovými motívmi to ocenia. Pre koho je trio neznámou, môže skúsiť nadviazať s ním prvý kontakt cez skladby Short Story či Sugar.

FILM

Kto je ďalší? (Kino Kultúra, 22. - 26. august)

Kyberšikana, vydieranie kompromitujúcim materiálom, ilegálne lezenie po mrakodrapoch v honbe za priazňou na sociálnych sieťach. Nový slovenský film Mira Drobného zobrazuje príbehy, ktorých spoločným menovateľom je odvrátená stránka internetu. Vychádza pritom zo skutočných prípadov mladých ľudí zo Slovenska, Ruska a Kanady. Okrem samotného námetu, ktorý presahuje hranice našej krajiny, pridáva snímke medzinárodný punc aj obsadenie zahraničných tvárí a zábery z autentických lokalít. Soundtrackovú pieseň Voiceless zložila Celeste Buckingham.

PODUJATIE

41. zraz cykloturistov Klubu slovenských turistov (29. august - 1. september)

Prírodné, historické a zaujímavé krásy i zákutia Liptova. Zo sedla bicykla ich budú spoznávať stovky priaznivcov cykloturistiky. Ružomberok sa po celoslovenskom zimnom zraze v roku 2017 rozhodol usporiadať aj letný cyklozraz. Výlety, diskusie, hudba, zábava a aj niečo dobré pod zub. Záver augusta bude v meste patriť cyklistom.

AKCIA

Ani nechoď Fest 8 (Park Š. N. Hýroša, 7. september)

Ôsmy ročník festivalu Ani nechoď Fest láka na vystúpenia kapely Edgar, speváčky Vanesy Jam či ružomberského pesničkára Džukiho. Súčasťou programu budú aj tanečný workshop s Dance Galaxy, maľovanie na tvár, cukrová vata, súťaže a varenie sójového „gulášu". Festival, ktorý je zároveň benefíciou pre zvierací útulok v Bielom Potoku, organizuje Občianske združenie Plejády.

ŠPORT

Ružomberské schody (Park Š. N. Hýroša, 8. september)

Ako malých nás učili dávať si pozor, aby sme s bicyklom nevbehli na schody. Môže to byť nebezpečné. V druhú septembrovú nedeľu si musíte dať v meste na schodoch opäť pozor. Prednosť budú mať tentoraz cyklisti. Na Slovensku jedinečné, v Európe ojedinelé. Také sú Ružomberské schody. Atraktívne nielen pre jazdcov, ale aj pre divákov. Vyskúšajte.

O cestnej premávke

Všimli ste si niekedy, koľko chodcov a cyklistov má samovražedné sklony?

Text: Anna Šenkeríková

Keď vykukne slnko, nejedného domaseda to ťahá von. Ľudia oprášia dvojkolesových tátošov alebo korčule, mnohí sa vydajú na špacír po vlastných.

Samozrejme, je dobré urobiť niečo pre svoje telo, ale pokiaľ chodíte zásadne po hlavnej ceste a zásadne po zlej strane, je to kontraproduktívne.

Mnohým z týchto jedincov zjavne chýba pud sebazáchovy. Nie je totiž žiadnym výnimočným úkazom stretnúť matku na kolieskových korčuliach s dieťaťom v kočíku na pravej strane vozovky, pričom chodník obďaleč je dokonale prázdny.

Dediny a mestá míňajú ťažké tisíce na vybudovanie chodníkov, no niektorí občania tvrdohlavo derú krajnice.

V súčasnej dobe, keď môže byť ktokoľvek čímkoľvek, by bolo možno dobré zvážiť aj niečo ako štvrté pohlavie – automobil.

Mnohí jedinci totiž samých seba považujú minimálne za kamión.

Otázkou je, kedy im to dôjde. Možno až vtedy, keď sa im to niekto bude snažiť narvať do výfuku...

Od septembra v školách: kapacitne väčšie kuchyne a jedálne, nové prístavby aj maľovky

Text: Peter Kravčák Foto: Aj Základná škola Belianka v Bielom Potoku otvorí 2. septembra svoju bránu. Zdroj: Autor

Oslovili sme všetkých deväť ružomberských základných škôl s otázkou, aké novinky majú pred začiatkom nového školského roka. Odpovedalo nám päť z nich.

Marta Nechalová, riaditeľka ZŠ Sládkovičova

Život v Základnej škole Sládkovičova sa prakticky od skončenia predchádzajúceho školského roka nezastavil. Počas obidvoch letných mesiacov sú síce priestory smutnejšie, keďže žiaci veselo prázdninujú, ale zamestnanci školy v tom čase nezaháľajú a čistia, opravujú, renovujú a vylepšujú, čo sa dá.

Najviac práce je v školskej jedálni a v kuchyni, kde sa pripravuje všetko na zrealizovanie „obedov zadarmo“, pretože sa počet stravníkov zvýši o sto percent. Vzhľadom na to, že škola bude od septembra poskytovať stravu aj súkromným materským školám, rekonštruujú sa priestory kuchyne, aby sme vytvorili podmienky na výdaj stravy.

Z tohto dôvodu sme prijali dve nové pracovné sily, zakúpili sme nové stoly a stoličky do školskej jedálne, do kuchyne umývačku riadu i kotol na varenie a mnohé ďalšie potrebné veci. Zabezpečili sme aj opravu schodov do kuchyne, pretože ich stav bol havarijný.

Škola na štyri mesiace poskytne prenájom priestorov aj Materskej škole Likavka počas jej rekonštrukcie.

V novom školskom roku privíta ZŠ Sládkovičova 305 žiakov, čo je o sedem viac ako v minulom školskom roku. Do lavíc zasadne po prvý raz 38 prvákov v dvoch triedach. Pedagogický zbor posilní pätica nových učiteľov.

Mojmír Šrobár, riaditeľ ZŠ Klačno

Brány Základnej školy Klačno sa v septembri 2019 otvoria už po dvadsiaty piatykrát. Pre našich žiakov sú prichystané kmeňové i odborné učebne s moderným vybavením. V štyroch triedach sme vymenili podlahovú krytinu. V priebehu prázdnin naši učitelia pripravili čitateľsko-relaxačný kútik, na ktorý sme získali financie v súťaži organizovanej Raiffeisen bankou.

Vďaka finančnej dotácii štátu má od nového školského roka každý žiak nárok na obedy. Podmienkou je prihlásenie žiaka na stravovanie a čiastočné doplatenie nákladov na réžiu jedálne, pri starších žiakoch aj doplatenie rozdielu sumy stravovacej jednotky. Keďže sa predpokladá väčší počet stravníkov, úpravami prešla aj školská jedáleň.

V súčasnosti prebieha na škole výstavba ubytovacích kapacít v rámci športovej akadémie MFK Ružomberok a výstavba ihriska, ktoré by mali byť ukončené v tomto roku.

Erika Macková, riaditeľka ZŠ Biely Potok

Podobne, ako predchádzajúce roky, sa o čosi zvýšil počet žiakov navštevujúcich našu školu. Zvýši sa aj počet stravníkov, nakoľko sú obedy dotované, nebude to však dramatická zmena. Sme škola, ktorú navštevujú žiaci 1. stupňa ZŠ a aj v predchádzajúcich rokoch sa v nej veľa žiakov stravovalo. Do školskej výdajne bude dokúpený ohrevný pult na výdaj jedál. Od septembra budeme mať novú vychovávateľku, nakoľko doterajšia odišla do dôchodku.

Sme jedna z posledných škôl, kde sa vykuruje tuhým palivom (uhlím). Keďže nám nie je ľahostajné životné prostredie, v ktorom žijeme a environmentálna výchova je súčasť vyučovacieho procesu, chceme zmeniť spôsob vykurovania a v čo najkratšom čase prejsť na vykurovanie plynom.

Už desať rokov naša škola uskutočňuje v spolupráci s akademickým maliarom Pavlom Ruskom v jesenných mesiacoch výtvarnú sťaž pre základné a materské školy okresu Ružomberok pod názvom Netradičné jablko. V nasledujúcom školskom roku taktiež pod patronátom Pavla Ruska budeme pokračovať v netradičnom, inovovanom šate.

V septembri našu školu už po piatykrát navštívia žiaci a pedagógovia British International School Bratislava, ktorá je súčasťou organizácie Nord Anglia Educatio, poprednej svetovej organizácie špičkových škôl a spolu s našimi žiakmi budú uskutočňovať rôzne aktivity, hry, súťaže, a hlavne komunikovať v anglickom jazyku.

Miroslav Štrof, riaditeľ ZŠ Zarevúca

Naša škola ide do nového školského roka s viacerými novinkami v oblasti materiálnej i personálnej. Predovšetkým ju bude viesť nový riaditeľ Mgr. Miroslav Štrof. Na miesto zástupkyne pre 2. stupeň nastúpila Mgr. Anežka Gibasová.

Na druhom stupni bude vyučovať matematiku nová pani učiteľka a ďalšia ruský jazyk na skrátený úväzok. V školskom klube detí budú pôsobiť dve nové vychovávateľky.

V rámci materiálneho zabezpečenia boli zrekonštruované dva kabinety, vymaľovali sa steny, položila sa plávajúca podlaha a čiastočne sa vymenil nábytok. Na prvom stupni sa v štyroch triedach vymenili vnútorné drevené okná za plastové.

Z dôvodu poskytnutia štátnej dotácie na stravovanie bola potrebná rozsiahla rekonštrukcia školskej jedálne a kuchyne. Vybudoval sa tretí výdajný pult hlavného jedla, bolo zrekonštruované elektrické vedenie, odpadové potrubie a vzduchotechnika, zakúpený nový varný kotol a ďalšie kuchynské stroje a pomôcky na zabezpečenie výdajov obedov pre

Alexander Buchta, riaditeľ Súkromnej základnej školy Dotyk

Súkromná základná škola oslávi v tomto školskom roku 15. výročie svojho vzniku. Už od svojho vzniku je to škola, ktorá stavia na vzájomnej dôvere rodičov, žiakov a pedagógov, vytvára rodinné prostredie. Učíme žiakov zbavovať sa strachu z neúspechu, chýb, omylov, nebáť sa slušne prezentovať svoje názory a ísť za svojím cieľom. Učíme žiakov využívať moderné technológie, jazykové zručnosti, ale aj riešiť problémy v reálnom živote....

Stáť pri zrode kreatívneho flexibilného človeka však nie je projekt na papieri, je to dielo, ktoré sa vyvíja, rastie, ale tiež podlieha chybám. Tieto chyby nás posúvajú dopredu. Každá chyba je pre nás poučením a námetom na prehodnotenie našich postupov vo vzdelávaní a výchove žiakov.

Ani počas školských prázdnin nezaháľame, ale pripravujeme materiálno-technické aj odborné podmienky na pokračovanie a rozvoj našej doterajšej práce.

Na záver by som chcel všetkým žiakom, zamestnancom škôl i rodičom popriať úspešný vstup do nového školského roka 2019/2020.

Ružomberský humoristický mesačník pobláznil Horné Uhry

Text: Rastislav Molda Foto: Výtlačky Veselých novín zo začiatku storočia. Zdroj: Archív Liptovského múzea v Ružomberku

Ružomberok sa na prelome 19. a 20. storočia profiloval aj ako dôležité vydavateľské a tlačiarenské centrum. Vychádzalo tu viacero novín a časopisov, niektoré sú aj dnes všeobecne známe, ako napríklad prvý slovenský ženský časopis Dennica. Iné sú neznáme, zabudnuté, tak ako humoristické Veselé noviny.

Od roku 1884, keď v meste vznikla prvá tlačiareň Adolfa Kohna, až do rozpadu monarchie, vychádzali v Ružomberku viac ako tri desiatky novín a časopisov, vydané boli desiatky ročníkov dobových kalendárov a stovky kníh.

Niektoré periodiká sa v meste priamo vytvárali – sídlili tu ich redakcie – iné sa tu „len" tlačili. Aj keď išlo „len" o tlač, mesto sa tým výrazne zviditeľnilo. Štatisticky – po Budapešti, Turčianskom Sv. Martine a Skalici – patrilo Ružomberku štvrté miesto v počte vydávaní slovenských periodík do roku 1918.

V Ružomberku sa redigovali alebo tlačili takmer všetky druhy vtedajších časopisov, politické noviny Slovenské listy či Liptovsko-oravské noviny, náboženské periodiká, a to tak katolícke (Kazateľňa) i evanjelické (Cirkevné listy), taktiež časopisy venované vzdelávaniu a školstvu (Dom a škola, Priateľ dietok), rozvoju hospodárstva (Obzor, Slovenský Peňažník, Praktický Včelár), ale aj v maďarčine vychádzajúce noviny (Rózsahegyi Hírlap).

Leví podiel na tom, že Ružomberok sa dostal do popredia ako vydavateľské a tlačiarenské centrum majú predovšetkým Karol Salva a Ján Párička. Prvý mal nielen tlačiareň, ale bol aj vydavateľom a redaktorom. Páričkova tlačiareň zase vo veľkom produkovala viacero periodík, ale aj kníh a kalendárov.

Zaujímavé miesto v portfóliu Páričkovej tlačiarne mali Veselé noviny.

Ružomberské nadviazanie na tradíciu humoristických novín

V slovenskom prostredí mali humoristické časopisy svoju tradíciu už od roku 1861, keď v Budíne začal vychádzať Černokňažník. Neskôr sa k nemu pridal v Turčianskom Sv. Martine vychádzajúci Rarášek.

Po približne polstoročí od prvého čísla Černokňažníka na túto tradíciu nadviazali v apríli 1912 Veselé noviny. Síce vyšli len tri ročníky, zanikli tesne pred vypuknutím prvej svetovej vojny, ale do tohto literárneho odvetvia priviali čerstvý vietor.

Veselé noviny vychádzali s mesačnou periodicitou a ich predplatné na rok vychádzalo na 3 koruny. Redakcia ich dokázala distribuovať aj do Ameriky, Nemecka či Ruska.

Humoristický mesačník riadil najskôr Alex Klimáček, od júla 1912, teda od štvrtého čísla, pôsobil ako zodpovedný redaktor Valér Kubány, ktorý nebol profesijne novinárom, ale úradníkom Úverovej banky v Ružomberku.

Klimáček, ružomberský vydavateľ pohľadníc, majiteľ papiernictva a kníhkupectva, ale aj zodpovedný redaktor časopisu Prúdy, bol potom vedený ako majiteľ a vydavateľ novín.

S karikatúrami, ktoré v humoristickom časopise nemohli chýbať, im pomáhali viacerí doboví umelci nielen zo Slovenska ale aj z Čiech. Nechýbal medzi nimi miestny rodák, mladý architekt Ján Burian.

Satira, ktorá našla svoj cieľ

Veselé noviny prinášali na ôsmich stranách dobové vtipy, veselé príhody z rôznych kútov Uhorska, ironický úvodník, satirické básničky a minimálne dve karikatúry. Tie sa nachádzali na prednej i zadne strane každého čísla. Pre dnešného čitateľa sú už trochu ťažšie zrozumiteľné. Ak ich chceme pochopiť, musíme pátrať po dobovom kontexte.

Karikatúrovala sa slovenská politická scéna, uhorská národnostná politika, ale aj agenda svetových veľmocí. Napríklad na jednom obrázku utekajú Slováci pred smradľavou žumpou rozliatou na poli, ktorá symbolizuje martinskú politiku. Na inom zase predstavitelia svetových veľmocí rozhodujú o slobode pre Albáncov, ale nevidia zástup Slovákov utekajúcich z Uhorska za slobodou.

Niekedy sa kritika a karikovanie zo stránok Veselých novín dotkla konkrétnych jednotlivcov. Jeden príklad za všetky. V auguste 1913 nechal martinský slúžny rozohnať brachiálnou mocou poradu Slovenskej národnej strany. Mladý advokát Ján Izák, ktorý sa zasadnutia tiež zúčastnil, pri všeobecnom úžase zúčastnených, aj samotného slúžneho, žiadal, aby ho prepustili, keďže ako tvrdil, iba niesol vklad do banky.

Veselé noviny túto príhodu znázornili vo forme karikatúry. Na nej sa nesmelo hlási mladý muž kľačiaci pred dvoma ozbrojenými žandármi. Pred ním stojaci slúžny si na papier zapisuje jeho výpoveď. Celú karikatúru dopĺňa komentár: „Slovenský ‚junák' energicky protestuje, že by bol členom slov. národného klubu…"

Mladého právnika sa karikatúra musela náramne osobne dotknúť. I keď na nej nebol menovaný, chcel zjednať nápravu a obhájiť svoje pošramotené renomé. „Prišiel do Ružomberka, ozbrojený palicou a revolverom a v privátnej miestnosti telesne inzultoval redaktora Veselých novín," informoval časopis Prúdy a ďalej situáciu okomentoval nasledovne: v Mníchove je skoro v každom čísle karikovaný nemecký cisár, no ani na um mu nepríde brať redaktorov na zodpovednosť. V Uhorsku, „kde sú takéto veci možné, je spoločnosť značne zmaďarizovaná a treba ju liečiť, trebárs drastickými liekmi". Nie všetkým sa teda humor ružomberských Veselých novín páčil.

Na dobovom slovenskom mediálnom trhu bol časopis uvítaný vcelku pozitívne. „Veselé noviny sú jediným ilustrovaným humoristickým časopisom slovenským a zaslúžia čím väčšieho rozšírenia." Týmito slovami ich vítala redakcia ženskej Dennice.

Časopis Prúdy zase napísal: „Zaznačujeme, že v Ružomberku začal vychodiť … jediný nateraz obrázkový slovenský časopis – Veselé noviny… Je to múdrejšie ako podávať hrozné kresby, ako Černokňažník v poslednom čase svojho živorenia. Nový časopis vítame a prajeme mu, aby nás skutku mohol obveselovať."

Po Budapešti, Turčianskom Sv. Martine a Skalici patrilo Ružomberku štvrté miesto v počte vydávaní slovenských periodík do roku 1918.

V ďalšom čísle Prúdy chválili rubriky nazvanú Zo slovenskej žurnalistiky, kde „sa bičujú rečové a štýlové chyby v našich časopisoch. Bolo by snáď dobre, keby pri každej chybe uviedlo sa i meno patričného časopisu".

Ako vidieť, Ružomberské Veselé noviny mali svojich stálych čitateľov, ale aj odporcov, ktorí nedokázali uniesť, že v novinách je možné poukazovať na ich prehrešky proti morálke, čestnosti a bezúhonnému správaniu.

Autor je historik, pracuje v Liptovskom múzeu v Ružomberku.

Modro-biely poklad

Text: Anna Šenkeríková Foto: Modrotlačiar Matej Rabada. Zdroj: archív Modrotlač Matej Rabada

Modrotlač, ktorá je od vlani súčasťou svetového zoznamu UNESCO, významným spôsobom ovplyvnila aj dolnoliptovskú ľudovú kultúru. Inšpiráciu v nej nachádzajú aj súčasní tvorcovia.

Prvé dochované záznamy potvrdzujúce využívanie farbeného plátna v našich končinách sú z konca 18. a začiatku 19. storočia.

„Uhorský kráľ Ferdinand I. vydal vo Viedni 3. marca 1820 Artikuly pre farbiarske cechy v Liptovskom Mikuláši, Ružomberku, Nemeckej Ľupči, Trnovci a Hybiach," píše v monografii Liptov: ľudové umenie etnologička Iveta Zuskinová.

Získať titul majstra nebolo jednoduché. Po vyučení musel nádejný farbiar ako tovariš vandrovať tri roky a svoju zručnosť potvrdiť aj takzvaným majstrovským kusom.

„Ak v tejto skúške neobstál, dostal z cechovej pokladnice peniaze na pár topánok a išiel opäť na vandrovku. Remeslo sa dedilo z otca na syna so všetkými farbiarskymi aj inými výrobnými tajomstvami," pridáva ďalšiu zaujímavosť znalkyňa liptovskej ľudovej kultúry.

Rozmach

S príchodom modrotlače začala podľa slov Zuskinovej vidiecka módna revolúcia. Veľkú zásluhu na zmenách v ľudovom odievaní mal vznik textilných tovární. Jednou z nich bola ružomberská „Mautnerka" zameraná na spracovanie bavlny, ktorá spustila výrobu koncom 19. storočia.

Keďže domáce plátno bolo hrubšie, ťažšie a náročnejšie na výrobu i údržbu, priemyselne vyrábané látky, ktoré farbiari nakupovali a upravovali technológiou modrotlače, si spotrebitelia rýchlo obľúbili.

Časť produkcie liptovských modrotlačiarov bola určená na jarmočný predaj. Pozornosť však upriamovali predovšetkým na okolité dediny a mestečká, pre ktoré vytvárali typické lokálne vzory s príznačnými názvami.

„V Liptovskej Lúžnej to boli volove oči, na laby či na kukuricu," vymenúva zopár príkladov Zdenka Šimková z Folklórneho súboru Lúžňan.

Modrotlač prevládala v ženských šatníkoch aj začiatkom 20. storočia. Zhotovovali sa z nej sukne, živôtiky, kabáty, zástery i šatky.

Pre oblasť dolného Liptova – Lúžnu, Osadu, Revúce i Sliače – boli špecifické najmä zástery so starobylými kyticovými vzormi.

„Dvojlícne zástery s odlišným vzorom na obidvoch stranách boli z ružomberskej dielne Jána Mudrončíka, ktorý zomrel v roku 1949. Okrem farbenia a tlačenia vzorov sa venoval aj mangľovaniu plátna, mal glancovku, drevené zariadenie na leštenie plátna po vymangľovaní, čo bolo veľmi žiadané, lebo dodávalo odevu efektný vzhľad," uvádza Zuskinová vo svojej druhej regionálnej monografii.

V Ružomberku pôsobili aj tlačiari Bohúň a Kusý, v Liptovskej Lúžnej mangľoval Ľudovít Kodrík.

Aj v obciach s výsadami a právami mestečiek, ako bola napríklad Nemecká, dnes Partizánska Ľupča sa modrotlač rýchlo udomácnila. Ženy tu však uprednostňovali jemnejšie a striedmejšie vzory v jasnom modrom odtieni na tenších materiáloch, staršie obyvateľky si zhotovovali dvojdielne šaty v mestskom strihu.

Modrotlač skrášľovala aj interiérové textílie, najmä perinové obliečky.

Zánik

Útlm remesla nastal po vzniku Československej republiky, kedy už liptovskí farbiari nedokázali konkurovať lacnému textilu dovezenému z Čiech. Svoje dielne tak postupne rušili.

Na pôvodné vzory ľudovej modrotlače sa zásluhou riaditeľa Artura Mydlu v 70. a 80. rokoch uplynulého storočia zamerali ružomberské bavlnárske závody, ktoré si zo zbierok Liptovského múzea v Ružomberku a Národopisného múzea v Liptovskom Hrádku zapožičali originálne modrotlačové formy.

Unikátne textílie získali množstvo národných i zahraničných ocenení, niektoré sú súčasťou zbierkového fondu Liptovského múzea.

Vo vzoroch liptovskej modrotlače nachádzajú inšpiráciu aj súčasní tvorcovia. „Majster modrotlačiar Joch v Strážnici na Morave pre svoje práce používa kyticové vzory z dolného Liptova. Tieto vzory tlačí aj Peter Trnka, vnuk púchovského modrotlačiara. V modrotlačiarskej tradícii pokračuje a pretvára ju do súčasnej podoby absolvent ŠÚV Ružomberok a Katedry textilu VŠVU Bratislava Matej Rabada," spresňuje vo svojej knihe Zuskinová.

Znovuzrodenie

Dolnokubínčan Matej Rabada nikdy príliš neinklinoval k folklóru, modrotlač ho oslovila hlavne po technologickej a vizuálnej stránke ešte na ŠUV v Ružomberku vďaka pedagogičke Márii Priesolovej. A keďže je táto technika na Slovensku dlhé roky raritou, pustil sa do jej obnovy.

Za sebou má viacero úspechov a vydarených spoluprác. Značka Nehera vytvorila z jeho modrotlače odevnú kolekciu, ktorú v roku 2016 prezentovali na Paris Fashion Week. Jedna z kolekcií, ktoré produkuje v spolupráci so svojou manželkou – textilnou dizajnékou, bola v roku 2017 ocenená Zlatou Fatimou na medzinárodnom módnom veľtrhu Trenčín mesto módy.

„Aktuálne pracujem s výrobcom lyží z Liptova, značkou Forestskis. Pravdepodobne ako prví na svete zakomponovali ľanové plátno zdobené technikou modrotlače priamo do lyže," hovorí o jednej zo súčasných aktivít.

Navrhuje vlastné aj pôvodné ľudové, hoci mierne upravené vzory. „Použitie tradičnej techniky je pre mňa dôležité, no prevedenie prispôsobujem súčasným trendom," objasňuje.

> *„Remeslo sa dedilo z otca na syna so všetkými farbiarskymi aj inými výrobnými tajomstvami."*
>
> *Iveta Zuskinová, etnologička*

Stručne k výrobe

Ako vlastne modrotlač vzniká? „Začíname bielym plátnom z prírodného materiálu. V minulosti to bol prevažne ľan, v súčasnosti je to bavlna. Plátno potláčame špeciálnou krycou kašou, ktorá sa nazýva pap. Jeho zloženie si každý farbiar dôsledne stráži," opisuje Rabada.

Modrotlačiar nanesie špeciálnu zmes na drevené vzorované formy, ktoré postupne pootláča na plátno. Následne ho ponorí do roztoku indiga, takzvanej kypy, ktorá ho zafarbí na modro. „Na záver sa plátno perie v kyslej vode, ktorá nám pap zmyje a objaví sa biely vzor na modrom podklade," približuje Rabada.

„Prirovnal by som to k veľkonočným kraslicam, na ktoré sa voskom nanáša vzor a následne sa farbia. Voskom by sme však plátno nevedeli potlačiť," dopĺňa pre lepšiu predstavu 29-ročný modrotlačiar.

Keď v cieli odpadne, vie, že bežal najlepšie ako mohol

Text: Peter Kravčák Foto: Matúš Vlčko. Zdroj: Autor

Je po tréningu a kríva. Botasky mu spôsobili otlak. Prepichne ho až po našom rozhovore. Zajtra, pri ďalšej tréningovej dávke, musia byť nohy bezchybné. Ružomberčan Matúš Vlčko sa pripravuje na prestížny Berlínsky maratón.

Štefanský beh 2017. Do cieľa pribieha na štvrtom mieste mladý Ružomberčan. Posledné metre vyzerá jeho skrivená tvár tak, akoby bežal bosý po klinoch. Už nemôže nič vyhrať, ale aj tak necháva na trati všetko.

Tá bolesť sa prenáša na vás, cítite ju s ním, a nerozumiete prečo. Premýšľate, prečo ešte beží s takým obrovským úsilím. Veď o nič nejde. V cieli padne na chladnú decembrovú zem. Lapá po dychu, nekomunikuje a leží. Niekto ho prikryje bundou. Zdvihne sa až po dobrých troch či štyroch minútach. Vyzerá, že bude v poriadku.

„Hranica je bolesť. Vždy športujem do bolesti. Do maximálneho vyčerpania, aby som dal zo seba všetko, čo vo mne je. Nemám talent na šport, ale mám v sebe vytrvalosť a vôľu tvrdo na sebe pracovať," opisuje príčiny týchto momentov 28-ročný Ružomberčan Matúš Vlčko.

So skrutkami v nohe

V detstve hrával futbal v MFK Ružomberok. Bol brankár. Neskôr prešiel do Černovej. „Vždy ma bavilo, keď sme mali bežecké tréningy. Na brankára som mal celkom dobrú kondíciu. Tam niekde som si uvedomil, že beh mi chutí," pátra v pamäti po zrode bežeckej túžby. Našiel si trénera a začal vyhľadávať preteky. Všetko to však bolo na akejsi organizovanej rekreačnej úrovni.

V júni 2016 bol na jednom z ďalších obľúbených tatranských výletov. Do Priečneho sedla nevyšiel. Na snehovej pláni sa pošmykol a okrem odrenín a tržných rán našiel po páde aj vykrútený členok.

„Nemal som poistenie do hôr. Kamaráti ma niesli päť hodín na Hrebienok, aby ma mohla odtiaľ odviesť sanitka. Ešte v ten deň mi dali do nohy sedem skrutiek," spomína Matúš na svoje šťastie v nešťastí.

Behať začal už v rekonvalescencii. Do týždňa po vybratí skrutiek stál na štarte pretekov.

Maratón

„Pol roka som využil na to, aby som si naštudoval čo najviac o behu a rozhodol sa, že sa mu chcem venovať intenzívne. Doterajší vrchol bol vlani na maratóne vo Frankfurte. Posledné stovky metrov bola najsilnejšia športová emócia, akú som kedy zažil. Nedá sa to s ničím porovnať. V cieli som dostal zimnicu. Vylial som pohár s čajom bez toho, aby som sa napil. Tak sa mi triasli ruky. Sedel som na zemi a triasol sa. Vtedy som vedel, že som nechal na trati všetky sily a zabehol najlepšie,

ako som mohol. Mal som zo seba dobrý pocit," opisuje Matúš emócie, ktoré sú jeho motiváciou do ďalšej tréningovej driny.

V meste nad Mohanom zabehol čas 2:38. Z maratónu, ktorý bežalo takmer 14-tisíc bežcov, sa pod tri hodiny dostali približne tri stovky. Matúš sa svojím časom kvalifikoval na slávnejší a väčší Berlínsky maratón.

„Je to najrýchlejší maratón na svete. Sedem z posledných desiatich svetových rekordov v maratóne padlo tu. Pobeží 40-tisíc bežcov a dostať sa na štart sa dá len na základe kvalitného času alebo šťastia v lotérii," vysvetľuje cestu k druhému najväčšiemu maratónu v Európe, zaradenému do kalendára World Marathon Majors.

Bežať v Tokiu, Bostone, Chicagu, New Yorku, Londýne alebo Berlíne je ako hrať na tenisovom Grand Slame.

Práca, beh a priateľka

Podujatiu na konci septembra podriadil v posledných troch mesiacoch všetko. Rovnako ako vlani na Frankfurt sa pripravuje pod dohľadom plateného trénera. Trikrát týždenne cestuje za ním do Banskej Bystrice na Štiavničky.

„Trénujem tam spolu s mojím kamarátom Romanom Vajsom. Spoločne sme si dali cieľ absolvovať Frankfurt, teraz sa pripravujeme na Berlín. Je to vrchol sezóny a chcem ho absolvovať čo najlepšie. Chcem mať lepší čas ako naposledy, chcem sa len zlepšovať. Nič viac," odvetí Matúš, ktorému jeho zanietenie, keď rozpráva o behu, nedokážete neuveriť.

Týždenne nabehá od 90 do 110 kilometrov. V júli to bolo 437 kilometrov. Okrem Bystrice ho môžete stretnúť v Čutkove, okolo Sidorova, na tartane na ZŠ Zarevúca, na Cyklokorytničke, pod Skladanou skalou, a ak je tma, tak behá pod osvetlenými uličkami Černovej. Často sám. Ak môžu, pridajú sa kolegovia Martin Hatala alebo Zuzana Jančiová.

„Normálne tak veľa nebehám. Ale toto je niečo výnimočné. Je to príprava. Podriaďujem tomu všetko. Na záľuby teraz nie je čas. Existuje len práca, beh a moja čerstvá známosť," opisuje svoje aktuálne dni obyvateľ Klačna.

Pravidelne absolvuje zdravotné prehliadky, necháva si vyšetriť srdce. „Tréning, jedálniček, regenerácia. Ak niečo podceníte a nie sú tieto veci v správnom kompromise, ohrozuje to celý výkon. A dostatok spánku. To je základ."

Čo bude po maratóne, bude riešiť až potom. Nezáleží to len od neho. Pôjde o spoločné rozhodnutie s Romanom Vajsom, ktorý je pre neho športovou oporou a zároveň inšpiráciou.

„Samozrejme, príprava, vybavenie, regenerácia, cestovanie, tréner, preteky. Účasť na takom maratóne vyjde na štvormiestnu sumu. Ale ten pocit po zabehnutí si za žiadne peniaze nekúpite. Neviem to opísať. Za to som ochotný obetovať tie peniaze, prípravu a čas," hovorí Vlčko, ktorého podporil aj sponzor – jeho zamestnávateľ. Matúš pracuje ako stavbyvedúci vo firme v Černovej.

Matúš Vlčko

Behá aj doma

Doteraz sa zúčastnil troch individuálnych pretekov aktuálneho ročníka Ružomberskej bežeckej ligy a všetky vyhral. Na celkové víťazstvo si však nesiahne. Hoci lepšieho bežca v meste asi aktuálne nemáme.

„Tomáš Gazdarica a Robo Bíreš určite dosiahli viac. Ich časy z maratónu sú lepšie," odvetí skromne Matúš a ani pol slovkom nenaznačí, že práve teraz by ich mohol prekonať. Vo Frankfurte mu k vyrovnaniu ich rekordu chýbala minúta.

„Veľa pretekov tohtoročnej Ružomberskej bežeckej ligy vynechám. Nesedia mi behy do vrchu alebo nemôžem prísť pre kolíziu s prípravou na maratón. Mám rešpekt a obdiv k ľuďom v organizácii Ružomberok v pohybe, že takéto niečo pripravili a funguje to. Keď budem môcť, rád to vždy podporím. Bol by som rád, ak by sa táto myšlienka rozšírila a vznikol u nás organizovaný a registrovaný atletický klub. A vzniklo k nemu aj zázemie. Ružomberčania by opäť mohli pretekať pod hlavičkou svojho mesta v rámci Slovenska," naznačuje, kde tlačí botaska ružomberskú atletiku.

On si zatiaľ zabeháva tie svoje. Nové. Aby 29. septembra v Berlíne bežali ako uliate.

Robo Kolár

Držme nášmu mestu palce

Milí čitatelia,

Slovensko už niekoľko mesiacov žije rôznymi kauzami, z ktorých najtragickejšou je vražda novinára Jána Kuciaka so snúbenicou Martinou Kušnírovou. Práve Kuciakova investigatívna práca, zavraždenie týchto mladých ľudí a pátranie po ich vrahoch otvorilo ďalšie kauzy, v ktorých sa hovorí o prepojení mafie, podnikateľov, politiky, súdnej moci a polície a spomínajú sa obrovské finančné sumy. Stredobodom týchto káuz je Marián Kočner, ktorého meno sa stalo nestierateľnou stigmou zla.

Marián Kočner pochádza dokonca z nášho mesta. Keď som študoval na ružomberskom gymnáziu, jeho mladší brat Ivan v tom čase patril medzi našich starších spolužiakov. Paradoxne s ohľadom na súčasné udalosti, v novembri 1989 to bol práve Ivan s priateľmi, vtedy už študent Vysokej školy múzických umení v Bratislave, ktorý v tie osudové dni ako prvý priniesol na svoju alma mater – ružomberské gymnázium nádejnú zvesť o revolučných udalostiach v Prahe a Bratislave.

Na vysvetlenie: študenti vysokých škôl, ktorí boli hlavnou hybnou silou Nežnej revolúcie, sa v tých dejinotvorných dňoch vracali do svojich rodných miest a škôl a informovali o udalostiach, ktoré zásadne zmenili aj budúcnosť Slovenska. November 1989 okrem oslobodenia od totality komunizmu priniesol aj slobodu podnikania.

Nemyslím si, že fakt, že Marián Kočner vyrastal práve v Ružomberku, ovplyvnilo jeho konanie, pre ktoré ho dnes neslávne pozná celé Slovensko. Veď jeho brat Ivan zostal stále slušný človek a podnikateľ. Nemyslím si, žeby sa naše mesto malo cítiť akýmkoľvek spôsobom stigmatizované pre Kočnera.

Naopak: Ružomberok by konečne mal začať rezonovať medzi Slovákmi ako mesto, ktoré chcú poznať a vidieť. Ako mesto, ktorého návštevou sa chcú pochváliť. Ako mesto, ktorého návštevu chcú odporučiť svojim priateľom. Stať sa mestom, na ktoré budeme my Ružomberčania hrdí. Mestom, kde sa oplatí žiť a vychovávať svoje deti.

Držme si palce.

Inzerujte v Ružomberskom magazíne!
Píšte na: **inzercia@rmagazin.sk**

Kalendárium

Prehľad podujatí na rok **2019**
v meste **Ružomberok** a okolí

SEPTEMBER

1.9., Tradičné slovenské remeslo vo Vlkolínci, Vlkolínec
1.9., IX. Výstup na Kútnikov kopec
2.9., Kreatívne v múzeu (tvorivé dielne), Liptovské múzeum
7.9., Ručne stručne (tvorivá dielňa), Galéria Ľ. Fullu
7. - 8.9., Klačno Open 2019 (tenisový turnaj dvojhier), Tenisové kurty Klačno
9.9., Múzeum pre seniorov (tvorivé dielne), Liptovské múzeum
13.9., Ranný ateliér pre dospelých, Galéria Ľ. Fullu
14.9., XIV. Zraz motocyklov Manet M-90, centrum mesta
14.9., Ručne stručne (tvorivá dielňa), Galéria Ľ. Fullu
14.9., XXV. Výstup na Rakytov
16.9., Kreatívne v múzeu (tvorivé dielne), Liptovské múzeum
17. - 19.9., S deťmi za Keltmi a S deťmi na sedliacky dvor (kultúrno-vzdelávacie podujatie), Havránok a Bukovina
19.9., 50. rokov GĽF (vernisáž výstavy, tvorivé dielne a program), Galéria Ľ. Fullu
19.9., Colors party, ZŠ Klačno
21.9., XIII. Remeselnícky jarmok, Partizánska Ľupča
21.9., Ručne stručne (tvorivá dielňa), Galéria Ľ. Fullu
22.9., Výstup na Skriniarky
23.9., Múzeum pre seniorov (tvorivé dielne), Liptovské múzeum
24.9., Richard Müller (koncert), Veľká dvorana KDAH
25. - 27.9., Na hrade a v podhradí (kultúrno-vzdelávacie podujatie), Hrad Likava
26.9., O živote cudzincov v Ružomberku (potulky a beseda), Mestská knižnica Ružomberok
27.9., VIII. Módny návrhár, Veľká dvorana KDAH
27.9., Ranný ateliér pre dospelých, Galéria Ľ. Fullu
28.9., Ručne stručne (tvorivá dielňa), Galéria Ľ. Fullu
28.9., Hasičský viacboj, Likavka
30.9., Kreatívne v múzeu (tvorivé dielne), Liptovské múzeum

Poďakovanie za úrodu, Vlkolínec
Ukončenie vodáckej sezóny, Prístavisko Ružomberok
Ružomberské schody (cyklistické preteky), centrum mesta
Tanečný workshop, Športová hala T18
Výber z fondov Turčianskej galérie (výstava), Liptovské múzeum
Liskovský pedál (cyklistická súťaž), Lisková
Železný hasič (hasičská súťaž), ihrisko v Ludrovej
Mitrove slávnosti (folklórne podujatie), pri Kultúrnom dome v Ludrovej

Ešte viac
skvelého čítania na
rmagazin.sk

Sme aj na facebooku:
facebook.com/ruzombersky.magazin
Aj na instagrame:
instagram.com/ruzomberskymagazin/

Ďalšie číslo Ružomberského magazínu vyjde **19. 9. 2019**.